

Nikodémus alakja János evangéliumában

Jelige: BHZ 546

Dolgozat lezárva: 2014.11.25.

Tartalomjegyzék

1. Bevezetés.....	2. oldal
2. János evangélista és Nikodémus	4. oldal
3. János evangéliuma és Nikodémus	5. oldal
4. A Nikodémus-történetek részletes vizsgálata.....	7. oldal
4.1. Jézus és Nikodémus	7. oldal
4.1.1. A Jézus- Nikodémus beszélgetés " határai"	7. oldal
4.1.2. A 2,23-3,15 kontextusáról.....	9. oldal
4.1.3. Nikodémus alakja a 2,23-3,15-ön belül.....	10. oldal
4.1.4. A 4,1-42 és a 2,23-3,15 közötti hasonlóságok/különbségek	21. oldal
4.2 A Szanhedrin és Nikodémus	22. oldal
4.2.1. A szakasz kontextusa.....	22. oldal
4.2.2. Nikodémus alakja a 7,45-52-n belül.....	24. oldal
4.2.3. A 7,53-8,11 és a 7,45-52 közötti hasonlóságok és különbségek ...	29. oldal
4.3. Arimátriai József és Nikodémus	30. oldal
4.3.1. A szakasz kontextusa.....	30. oldal
4.3.2. Nikodémus alakja a 19,38-42-n belül.....	31. oldal
4.3.3. A 19,38-42 és a 20,1-18 közötti hasonlóságok és különbségek	37. oldal
5. Összefoglalás – Nikodémus és a dolgozat készítője	39. oldal
6. Mellékletek.....	42. oldal
6.1 Fordítások	42. oldal
6.1.1. A 2,23-3,15 fordítása.....	42. oldal
6.1.2. A 7,45-52 fordítása.....	43. oldal
6.1.3. A 19,38-42 fordítása.....	43. oldal
6.2. Táblázatok.....	44. oldal
6.2.1. 1. Táblázat	44. oldal
6.2.2. 2. Táblázat	44. oldal
6.2.3. 3. Táblázat	45. oldal
7. Bibliográfia.....	46. oldal

1. Bevezetés

János evangéliumát olvasva többször éreztem a Nikodémusról szóló elbeszélésekhez érkező, hogy nem igazán értem milyen szerepet tölt be az újszövetségi iraton belül ez a rejtélyesnek tűnő idős zsidó főember.

A negyedik evangélium sok ellentétes kifejezést használ (pl. világosság-sötétség, igaz-hamis, élet-halál). Különös volt egy olyan alakkal találkozni, akiről nem lehet egyértelműen azt mondani, hogy a „világosság”, sem azt, hogy a „sötétség” gyermeke lenne. Nikodémus igencsak "szürkének" tűnt a számomra. Ebből kifolyólag megfogalmazódott bennem az igény, hogy szeretném még pontosabban megérteni a vele kapcsolatos jánosi elbeszéléseket. Munkám legelejétől kezdve többször is találkoztam azzal, hogy egy kutató Nikodémus alakjára hasonlóképpen tekint.¹

Nem csupán napjainkban, hanem a korai olvasók sem tudták feltétlenül eléggé részletesen megrajzolni Nikodémus rejtélyes alakját. Mi sem bizonyítja ezt jobban, hogy Nikodémus evangéliuma (vagy Pilátus cselekedetei) néven fennmaradt egy apokrif irat. Sok esetben azért született meg egy ilyen mű, mert az olvasók a kanonikus szövegeken belül nem kaptak minden kérdésükre választ. Jelen munkánk szempontjából az apokrif evangélium nem bír nagy jelentőséggel, hiszen a történeti hitelessége kétséges.²

Dolgozatomban egy olyan módszer alapján szeretném ezt a problémát megközelíteni, amely segítségével némileg új oldalról vizsgálnám meg Nikodémus alakját. Munkám olyan szempontból nyújtana többet a korábbi tanulmányokhoz képest, hogy nagy hangsúlyt fektetnék annak a kimutatására, hogy az egyes Nikodémus-történetek hogyan kapcsolódnak János evangéliumához. Találunk-e olyan összefüggéseket, amelyek segítségével "tisztábban" láthatjuk Nikodémus igencsak homályosnak tűnő képét?

Azért tartom fontosnak ezt a kérdésfeltevést, mert több olyan tanulmány is született, amely nem veszi kellőképpen figyelembe, hogy a Nikodémusról szóló elbeszéléseket nem érthetjük meg, ha figyelmen kívül hagyjuk azt a kontextust, amelyben ezekkel találkozunk.³ Ha nem tartjuk a szemünk előtt az evangélium egészét, akkor könnyen félreérthetjük a szerző szándékát. Azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a kanonikus újszövetségi iratokon belül egyedül Jánosnál olvasunk Nikodémusról!

¹ Donaldson írásának a címe is ezt sejteti. Nicodemus: A Figure of Ambiguity in a Gospel of Certainty (magyarra így lehetne lefordítani: Nikodémus: egy félreérthető alak a bizonyosság evangéliumában). Donaldson 1998:121-24. Továbbá: Pecsuk 2013: <http://www.reformatus.hu/mutat/7911/> letöltve:2014.06.27.

² Pecsuk 2013: <http://www.reformatus.hu/mutat/7911/> letöltve:2014.06.27.

³ Az alábbi tanulmányokon belül találkoztam ezzel a problémával; Bassler 1989:635-46.; Bennema 2009:77-85. stb.

Bizonyos esetekben az is kérdéses, hogy pontosan hol kezdődik, és hol zárul egy-egy Nikodémusról szóló elbeszélés. Később látni fogjuk (pl. a 2,23-25 esetében), hogy ennek a megválaszolása árnyalhatja a Nikodémusról megrajzolandó képünket. Az evangélium komolyan vétele nélkül az érdemi munkát lehetetlen elkezdni!

Ebből kifolyólag az is problémát jelent, hogy mely igeversek alkotják a közvetlen kontextust. Azért is tartom szükségesnek ezt a részletes vizsgálatot, mert a kontextust a textus nélkül (és a textust a kontextus nélkül) nem érthetjük meg. A Nikodémusról szóló történeteket megelőző és az azokat követő igeversekre is utalni fogok, akár egy külön fejezeten belül is.

Természetesen a közvetlen kontextus vizsgálatán túl fontos azt is megnézni, hogy az evangélium egészével milyen kapcsolatban állnak a Nikodémusról szóló történetek. Nem csak a szomszédos versekre tekintek, hanem mintegy "madártávlatból" a jánosi irat többi részét is a szemem előtt tartom.

Persze ez a fajta vizsgálat csak akkor járhat eredménnyel, ha a Nikodémusról szóló elbeszéléseket a lehető legrészletesebben megvizsgálom. Itt elsősorban a dolgozatom célkitűzésével megegyező kérdésekre fókuszálnék. Látni fogjuk, hogy a részletes vizsgálat azért is lesz fontos, mert Nikodémus viselkedését és szavait szinte minden esetben többféleképpen lehet érteni. Ezért nagy hangsúlyt fektetnék a különféle érvek ismertetésére, ütköztetésére és a saját vélemény kialakítására. Természetesen ezt az elemzést is úgy végezném el, hogy János evangéliuma egészét a szemem előtt tartanám.

A leginkább járható útnak azt tartom, hogy a jánosi beszámoló sorrendiségét követve haladjunk. A "rendszerezett" elemzés veszélye, hogy (az apró mozzanatok mellett) könnyen elsikkadhat Nikodémus esetleges formálódása is. Azonban az összefoglalásban - a könnyebb áttekinthetőség kedvéért - rendszerszerűen ismertetem a vizsgálat eredményeit.

A szűkebb értelemben vizsgált versekhez saját fordítást készítettem.⁴ Lentebb erre a fordításra fogok hivatkozni. Egyéb esetben az igeverseket a legújabb revideált protestáns Biblia (RÚF 2014) alapján idézem.

Az alábbi munkát abban a reménységben kezdem el, hogy a közvetlen, illetve közvetett összefüggések (pl. az evangélium belső kronológiája, földrajzi kapcsolópontok) segítségünkre lehetnek abban, hogy Nikodémus alakja kapcsán pontosabb újabb eredményre tegyünk szert.

⁴ Az igeverseket az UBS 4. kiadása (2001) alapján fordítottam.

2. János evangélista és Nikodémus

Bár a dolgozatomnak sem a terjedelme, sem a témája nem engedi, hogy az evangélium szerzőségének a kérdését megvitassam, de a munkám szempontjából futólag érintenem kell ezt a problémát. Az elsődleges célom nem az, hogy a jánosi szerzőség mellett, vagy ezzel szemben érveljek.⁵ Arra keresném a választ, hogy az evangélium szerzője és Nikodémus között lehetett-e valamiféle kapcsolat? Azért is tartom lényegesnek a kérdésfeltevést, mert ahogyan már fentebb is említettem, János evangéliumában olvashatunk egyedül név szerint a főhősünkről. A vizsgálati módszeremből következően elsősorban a jánosi irat belső összefüggéseit vizsgálnám meg.

Mindennek a tisztázása azért is lényeges, mert - reménység szerint - választ kaphatunk arra, hogy a történetek írója ténylegesen ismerhette-e Nikodémust, vagy ő is csak másodkézből értesült az övele kapcsolatos elbeszélésekről. A válaszadásomban távolról indulnék el, hogy a kört szűkítve a lehető legpontosabb eredményre juthassunk.

A legelső fontos dolog, amit az evangélium szerzője kapcsán előrebozsátva megjegyeznék, hogy több olyan konkrét ígerésszel is találkozunk, amelyek azt sugallják, hogy az elbeszéléseket egy szemtanú jegyezte le („láttuk az ő dicsőségét” 1,14; név szerint nevezi Málkust 18,10; és Kajafást 18,13 stb.).⁶

Az evangélium belső utalásai alapján szinte biztosan kijelenthetjük, hogy a szerző palesztin zsidó környezetből származik.⁷ Egyrészt az evangélium szerzője több arámi földrajzi megjelölést (Siloám, Gabbatha, Kedrón), illetve számos helyen héber, illetve arámi kifejezést használ (Messiás, Kéfás stb.). Ismerte a rituális tisztálkodási hagyományokat/törvényeket (2,6), illetve tisztában volt a nők helyzetével is (4,27). Ismert volt előtte az aktuális történelmi szituáció is (pl. a samáriai népcsoporttal ellenségeskedés 4,9; a főpap személye 11,49; 18,13).⁸ Később látni fogjuk, hogy Nikodémus is ebből a kultúrkörből származik.

Az előbbi megállapítás azonban még mindig túl általánosnak nevezhető. Azonban könnyen elképzelhető, hogy a szerző egyenesen Jeruzsálemben, vagy annak a környékén élt (mivel papi család leszármazottja).⁹ Mindez azért lehet különösen érdekes, mert az

⁵ Ezzel kapcsolatban lásd: Balla 2008:152-162.

⁶ Morris 1971:14-15. V.ö. Burge 2008:237. („Gospel of John” szócikk In: Encyclopedia of the Historical Jesus); Guthrie 1990:261-264.

⁷ Carson-Douglas-Moo szerint ezt a kérdést viszonylag kevesen vitatják. Carson-Douglas-Moo 2007:235.

⁸ Guthrie 1990:261.

⁹ Bolyki 2001:35-36.

evangéliumon belül Nikodémussal mindhárom alkalommal Jeruzsálemben (vagy a közvetlen közelében) fogunk találkozni.

Többen feltételezik azt is, hogy a szerző - Nikodémushoz hasonlóan - egy jómódú családból származhatott. Mindezt azzal próbálják meg alátámasztani, hogy az evangéliumok közül Jánosnál találkozhatunk a legtöbb magas rangú emberrel (pl. királyi hivatalnok 4,46-54, sok vendéget fogadó gazdag szállásadók Bethániában 11; Nikodémus 3,1).¹⁰

Egyesek szerint az evangélista egy magas papi család tagja volt. Bizonyíték lehet erre, hogy amikor Jézust a főpaphoz viszik kihallgatásra, a „*másik tanítvány*” (valószínűleg János) jelen tudott itt lenni, mivel ismerte a főpapot (18,15). Ezek alapján feltételezhető, hogy a tanítványok köre a főpapi arisztokráciáig is elért.¹¹ A főpapi család tagja kapcsán megállapítható, hogy jó eséllyel ismerte Nikodémust, a farizeusok egyik vezető emberét.¹²

Azonban ellenérvként felmerülhet, hogy a szinoptikusoknál Jánossal úgy találkozunk, mint aki halászként dolgozott. Lehetett-e valaki egyszerre halász, és a főpapi család tagja? A válasz, talán furcsa módon az, hogy igen. A papok a szolgálatukban évente két alkalommal is váltották egymást. Amikor éppenséggel nem látott el a pap kultuszi feladatot, akkor sok esetben a szülőföldjén dolgozott. Zebedeus, János édesapja egy olyan halász lehetett, aki egyszerre több napszámot is foglalkoztathatott. Mindez azért fontos, mert a fiai, András és János - Jézus hívásának engedve - úgy hagyhatták hátra az apjukat, hogy a munkában valaki más tudott neki segíteni.¹³

Az előbbiek alapján elképzelhetőnek tartom, hogy a szerző azért említette meg három alkalommal Nikodémust, mert személyesen ismerte őt. Akár elfogadjuk a jánosi szerzőséget, akár nem, annyit mégis kijelenthetünk, hogy - az evangélium belső összefüggései alapján - a Nikodémus-történetek egy olyan tanúig visszavezethetőek, aki azonos szociális-kulturális közegből származott.

3. János evangéliuma és Nikodémus

A negyedik evangélium azon jellegzetességeit emelném ki, amelyek közelebb vihetnek minket Nikodémus alakjának pontosabb megismeréséhez. Mindezt azért tartom fontosnak, mert több olyan sajátossággal is fogunk találkozni, amelyek a vizsgálandó

¹⁰ Bolyki 2001:35.

¹¹ Ratzinger 2007:190.

¹² Bár a történetek időpontjában feltehetőleg János fiatal, míg Nikodémus „vén” (Jn 3,4) volt.

¹³ Ratzinger, 2007:192-193.

egységeinkre és az evangélium egészére egyaránt jellemzőek. A munkám későbbi részében csak egy-egy szóval fogok utalni a röviden kiemelt vonásokra.

Elsőként azt említeném meg, hogy - a szinoptikusoktól eltérően - Jánosnál három alkalommal olvasunk arról, hogy Jézus részt vesz a páska ünnepen (2,13; 6,4; 13,1).¹⁴ Azonban, nem csak a páskáról olvasunk a negyedik evangéliumban, hiszen 7,10-ben az áll, hogy Jézus a lombsátor ünnepre is ellátogatott Jeruzsálembe. Mindez azért lehet fontos, mert Nikodémussal mindig egy ünnepi forgatagban találkozunk.¹⁵ Továbbá, a három páska utalhat arra, hogy János evangéliumában Jézus nyilvános működése akár három esztendeig tarthatott. Ez azért lehet a számunkra fontos, mert Nikodémussal Jézus tevékenysége elején és a végén is találkozunk (minderre részletesebben még vissza fogok térni).

A negyedik evangélium nagyon sok olyan ószövetségi szövegrészre utal.¹⁶ Ez elsősorban azért van így, mert Jézussal kapcsolatban azt szeretné a szerző hangsúlyozni, hogy ő az, akiről a jövendölések szóltak. Rögtön az első fejezetben olvasunk arról, hogy Fülöp úgy tekint Jézusra, mint „*akiről Mózes írt a törvényben, akiről a próféták is írtak*” (1,45). Emellett Jézus az igazi páskabarány (1,29; 1,36; 19,36). Ő az, akinek ártatlanul kell szenvednie¹⁷ (15,25). Többek között az első Nikodémus-történet végén is látni fogjuk (különösen a 15. versben), hogy Jézus úgy tekint magára, mint aki nem eltörölni, hanem beteljesíteni akarja az Ószövetséget (itt például egy olyan képet használ, amelyet a pusztai vándorlás történetéből vett). Érdemes lesz azt is szem előtt tartani, hogy a szerző egy adott ószövetségi igeverset hogyan értelmez újra az evangéliumon belül.

A szinoptikus evangéliumokkal összevetve megállapíthatjuk, hogy Jánosnál találkozunk a legtöbbször azzal, hogy Jézus hosszabb párbeszédbe elegyedik valakivel.¹⁸ Ez azért fontos a számunkra, mert az első vizsgálandó történetünk egyértelműen beletartozik ebbe a kategóriába.

Az evangéliumban gyakran jelenik meg az irónia, mint stíluseszköz. Külső szemlélőként olvasva a párbeszédekben ezt könnyebben észrevehetjük, mint maga a beszélgetőpartner. A későbbiekben látni fogjuk (pl. a 7,52 részletes vizsgálatánál), hogy sok

¹⁴ Az igazsághoz hozzátartozik, hogy a Jn 5,1 kapcsán nem lehet pontosan eldönteni, hogy páska ünnep idején játszódnak-e az események. Ha az ünnep ideje alatt látogatott fel Jézus a fővárosba, akkor négy alkalommal értesülünk arról, hogy Jézus a páska ünnepen részt vesz. Bruner 2012:297.

¹⁵ Brodie szerint az első Nikodémus-történet Jézus működésének a második, míg a második, illetve a harmadik elbeszélés fellépésének a harmadik esztendejében volt. Brodie 1997:34-35. Jómagam úgy látom, hogy az első történet Jézus működésének az első évében zajlott. A második történetet pedig Jézus fellépésének a második évére teszem.

¹⁶ Ez persze jellemző a szinoptikus evangéliumokra is.

¹⁷ Keener 2010:174.

¹⁸ Lieu 1998: 61., 77.

esetben csak bizonyos előismeretek birtokában lehet felismerni a mondanivaló mögötti rejtett gúnyt.

Az evangéliumon belül nagyon sok félreértésről (és meg nem értésről) olvashatunk. Maga Jézus is kérdezi: „*Miért nem értitek meg az én beszédemet?*” (8,43). Sok esetben a félreértések összekapcsolódnak az előbb említett iróniával is.¹⁹ Azonban ennél nagyobb súlya is van ennek az elemnek, hiszen egyfajta retorikai funkciót is betölt. Jézus a félreértéseket követően még világosabban kifejti a mondanivalóját.²⁰ Nikodémus személye kapcsán előrebocsátva megjegyezném, hogy úgy is szerepelni fog, mint aki félreért valamit (és talán úgy is, mint akinek a mondanivalóját félreértik).

4. A Nikodémus-történetek részletes vizsgálata

4.1. Jézus és Nikodémus

A fejezetcímek elnevezése kapcsán tartozom egy előzetes megjegyzéssel. Annak ellenére, hogy a dolgozatomban Nikodémus alakját vizsgálom, mégis az ő nevét említem másodjára szinte az összes alfejezeten belül. Ennek az a magyarázata, hogy a Nikodémus mellett felbukkanó szereplők hangja "erősebb" mindhárom történetben.

4.1.1. A Jézus- Nikodémus beszélgetés "határai"

Az újszövetségi kutatók között nincs egyetértés, hogy hol kezdődik és zárul az első, részletesebben vizsgálandó egységünk. Munkánk része megállapítani, hogy mely igeversek tartoznak ide. A szakasz első verse kapcsán két főbb lehetőségünk van. 1. A 3,1-től kezdjük a vizsgálatot, mert itt olvasunk név szerint először Nikodémusról. 2. A 2,23-25 is az egység részeként magyarázandó.²¹

Utóbbi opciót támogatók közül néhányan úgy látják, hogy a 2,23-25 nem csupán a történetünkhöz kapcsolódik, hanem egy olyan "általános bevezetésként" szolgál, amely Jézus további dialógusaira nézve is érvényes (pl. 4,1-42; 4,46-54; 5,1-15).²² Egy másik elképzelés

¹⁹ A félreértés és az irónia összekapcsolódásával a 3,3-5-ben is találkozni fogunk. Harrington 2010:74-75. („Humor” szócikk In: *Historical Dictionary of Jesus*)

²⁰ Anderson 2009:11.

²¹ Bolyki 2000:113. V.ö: Aston 2007:277.

²² Carson 1991:185. Ez az érv meggyőzőnek tűnik a számomra, mert pl. a samáriai asszonnyal való találkozás alkalmával is világosan kirajzolódott, (nem csak Nikodémussal kapcsolatban) hogy Jézus „tudta, hogy mi volt az emberben.” 2,25

szerint a 2,23-25-egy olyan híd, amely a 2,11²³ és 3,1 igeverseket köti össze.²⁴ Láthatjuk, hogy a 2. lehetőséget több irányban is el lehet ágaztatni.

Jómagam a 2. lehetőséget tartom az elfogadhatónak, ezért a vizsgálatunkat 2,23-tól fogom elkezdni. Nyelvtani szempontból 2,23-25 azért kapcsolódik közvetlenül 3,1-hez, mert a 3,2-ben az evangélista Jézusra egy személyes névmással (αὐτόν) utal, mivel a 2,24-ben említette őt név szerint.²⁵ A részletesebb vizsgálat rá fog mutatni, hogy ha a 3,1-ben lévő δὲ szócskát az előző versekkel összefüggésben szemléljük, akkor a szöveg egy mélyebb értelmet nyerhet.²⁶

Annak ellenére, hogy a 3,22-ben olvasunk arról, hogy Jézus elhagyta Jeruzsálemet,²⁷ a kutatók szerint nem egyértelmű, hogy hol zárul a párbeszéd. Nem véletlen a megosztottság, hiszen Nikodémus "hangját" utoljára csak a 9. versben halljuk. 1. Bultmann szerint a 9-21. versek külön egységet alkotnak. 2. Carson-Moo szerint a 16-21. szakasz nem lehetett eredetileg a párbeszéd része.²⁸ Carson a János evangéliumához írt kommentárjában is ugyanezt az álláspontot képviseli.²⁹ Nem tartja elképzelhetőnek, hogy Jézus saját magára azt mondta volna, hogy ő az Isten egyszülött fia. Azt sem fogadja el, hogy az Atyára a Θεός³⁰ kifejezéssel utalt volna Jézus.³¹ 3. Keener azt az álláspontot képviseli, hogy még a 21. vers is a beszélgetés része. Az egységet az a gondolat foglalja keretbe, hogy Nikodémus a sötétségből (3,2) a világosságba (3,21) lépett át. Amit Jézus Nikodémusnak a 16-21-ben kijelentett, az a 3,31-36-ban az evangélista megismétlése.³²

A szűkebb értelemben vett vizsgálatot a 16. verssel bezárólag végzem el. Nem értek egyet Keenerrel abban, hogy 16-21 a beszélgetéshez tartozik. Jómagam úgy látom, mind a 16-21., mind a 31-36. a szerző közbevetése. Érdeemes megfigyelni, hogy nem csak a 31-36., hanem az 1Jn 4,9 is erősen összecseng a Jn 3,16-tal.

²³ A felvetés olyan szempontból érdekes, hogy a templomtisztítás története a szinoptikus evangéliumokban Jézus működése végén szerepel. Minderről a következő alfejezetben szólnék részletesebben.

²⁴ Keener 2010:531. Hasonlóképpen látja ezt a kérdést Bassler is. V.ö. Bassler 1989:637.

²⁵ McHugh 2009:220. Bultmann ezeket a verseket a Nikodémus-történet előzményeként magyarázza. Bultmann 1971:130-131. V.ö. Beasley-Murray 1999: 43.

²⁶ A szóhasználat tekintetében is láthatunk összecsengést a 2,23-25 és a 3,2 között.

²⁷ a 2,13 tudósít arról, hogy a fővárosba érkezik

²⁸ Carson-Moo 2007:227.V.ö. Leung 2011:110.

²⁹ A kommentárjában a 16-21-et Extended comment I, illetve a 31-36-ot Extended comment II névvel látta el. Carson 1991:203.,213.

³⁰ Carson azon érvével nem értek egyet, hogy Jézus a Θεός szót nem használta volna az Atyára. V.ö. 11,40.

³¹ Bár Carson megemlíti ugyan, hogy egyesek szerint a 21. vers is a beszélgetés része, azonban nem veti össze az elképzelését az ellenérvekkel. Carson 1991:203.

³² Keener 2010:533. V.ö. Bassler 1989:635.

Az előbbieket summázva megjegyezném, hogy a 2,23-3,15 egységet járnám körül részletesebben.³³ Természetesen a szakaszon belül azokra a kérdésekre fókuszálnék, amelyek a témánk megértése szempontjából segíthetnek.

4.1.2. A 2,23-3,15 kontextusáról

A legnagyobb léptékű felosztás alapján azt mondhatjuk, hogy a történet a „*Jézus nyilvános működése*” (1,19-12,50) elnevezésű egységen belül található.³⁴ Mivel itt olvasunk a Jézus által véghezvitt jelekről, ezért a „*jelek könyvének*” is nevezik ezt.³⁵ Megjegyezném, hogy Nikodémus a jelek (σημεία) hatására kezdett el Jézus felől érdeklődni (3,2).

A felosztást tovább szűkítve azt láthatjuk, hogy a történetünk Jézus nyilvános működése kezdetén (1,19-4,54) olvasható.³⁶ A szakaszra összességében Jézus kedvező fogadtatása a jellemző.³⁷ Nash szerint az egység legfontosabb üzenete az, hogy Jézusban beteljesedtek az ószövetségi próféciák (pl. 3,14-15). Továbbá, hogy Jézus által részesülhetünk az örök élet ajándékában.³⁸ Itt még viszonylag kevés konfliktusról olvasunk (kivéve a 2,13-22. verseket).

Az elnagyoltabb megállapításokat követően igencsak nehezen megválaszolható kérdésekkel találkozunk. Az első Nikodémus-történet előtti igeversekben arról olvasunk, hogy Jézus (a működése kezdetén!) megtisztítja a jeruzsálemi templomot. A szinoptikus evangéliumban a jeruzsálemi bevonulást követően találkozunk mindezzel. Vizsgálatunk szempontjából érdemes ezt a problémát érinteni.

Taciánusz véleménye szerint Jézus templomi fellépése (2,13-22) nagyhéten történt. Úgy látja, hogy a Jézus-Nikodémus találkozásra Jézus földi életének az utolsó hetében kerülhetett sor. Ha Taciánusz álláspontját elfogadnánk, akkor (akár) mindhárom Nikodémus-történetre úgy kellene tekintenünk, mint amelyek néhány nap leforgása alatt zajlottak le.

³³ Bennema is a 2,23-3-15 közötti igeverseket vizsgálja Nikodémus alakja kapcsán. Bennema 2009:79.

³⁴ Bolyki 2008:501.

³⁵ Balla 2008:153., Takács 1999:161.

³⁶ Nash meglátása szerint a 1,19-4,54. szakasz khiasztikus egységet alkot. A khiasztikus szövegek legfőbb sajátossága, hogy a közepén elhelyezkedő elem mutatja meg a legfőbb mondanivalót. Ennek az egységnek közepén a 3,6-7. versek találhatók (újjászületés kérdése). Nash 2009:94. Ez is mutatja, hogy a Nikodémus-történeteket az evangélium összefüggése alapján lehet helyesen értelmezni.

³⁷ Bolyki 2008:501.

³⁸ Nash 2009:94. Mindkét jellegzetességgel találkozni fogunk a későbbiekben.

Taciánusz érvét továbbgondolva több modern kutató (pl. Beasley-Murray) amellett érvel, hogy a 2,13-22. szakaszt idői meghatározás nélkül kell vennünk.³⁹ Érdekes azt is megjegyezni, hogy a 2,12 is logikusan, minden törés nélkül kapcsolódhat a 2,23-hoz. Ennek ellenére azt sem szabad elfelejtenünk, hogy a 2,13-22 a legrégebbi görög kéziratokon belül egységesen ezen a helyen szerepel.

Akár elfogadjuk, akár elutasítjuk a fenti érveket, mindezek nem fogják döntő értelemben befolyásolni a munkánkat. Gondoljunk csak arra, hogy a Jézusban való hit rövid idő leforgása alatt is kialakulhat. A legszebb példája ennek a samáriai asszonnyal való találkozás története.

A 3,21 után a fejezet végéig Keresztelő Jánosról olvashatunk. Keener úgy látja, hogy Nikodémus gyenge hite ellentétbe van állítva Keresztelő János hitével, illetve a samáriai asszony fogékonyságával.⁴⁰ Az előbbi kapcsán nyilvánvaló párhuzam lehet, hogy míg Nikodémus többet szeretett volna megtudni Jézusról (titokban), addig János nyilvánosan keresztelt és tanított. A további összefüggéseket az alfejezet végén részletesebben is érintem.

4.1.3. Nikodémus alakja a Jn 2,23-3,15-ön belül

2,23-25 Ezek az igeversek a templomtisztításról szóló beszámolót (vagy a kánai menyegző történetét) és a legelső Nikodémus-történetet kapcsolják össze. Számunkra a „*jelek*” (σημεία) említése kiemelt fontosságú. A figyelmes olvasó számára rögtön feltűnhet, hogy az evangélista, a többes számú megjelölés ellenére, csupán a kánai menyegzőn véghezvitt jézusi csodáról számolt be eddig.⁴¹

Érdekes a legelső csodánál megállva arra is felhívni a figyelmet, hogy a tanítványok a jelet követően hittek Jézusban (2,11). A 23. versben is arról olvasunk, hogy a jelek hatására sokan hittek Jézusban. Mindez azért lehet érdekes a számunkra, mert a 3,2-ben látni fogjuk, hogy Nikodémus a csodajelekből kiindulva szól Jézushoz.

3,1 Az itt szereplő δε kötőszó helyes megértése kapcsán rögtön egy olyan problémával találkozunk, amelynek a megválaszolása kutatásunk egésze szempontjából meghatározó lehet. A 2,23-25-re visszautaló szócska kétféleképpen is fordítható (és, de). Mindez kétféle,

³⁹ Beasley-Murray 1999:47. Burge meglátása szerint ugyan elképzelhető, hogy a feljegyzés történeti, de ez nem feltétlenül jelenti azt, hogy egyben kronologikus is. Burge 2008:240. („Gospel of John” szócikk In. Encyclopedia of the Historical Jesus)

⁴⁰ Keener 2003:533. Találónak érzem Takács megfogalmazását is, aki a 3,1-4,42-es hosszabb szakasz lényegét úgy foglalja össze, hogy „*ingadozás és haladás a hitben*”. Takács 1999:162.

⁴¹ Továbbá, a 4,54-ben olvasunk a második jel véghezviteléről.

gyökeresen eltérő értelmezést tesz lehetővé. 1. Az idős farizeus hitt Jézus csodatevő erejében, azonban gyenge volt a hite, hogy Jézus rábízta magát. 2. Nikodémus, ellentétben azokkal, akikre az evangélista a 23-25-ben utalt, Jézus megbízható követőjeként jelenik meg.⁴²

Meglátásom szerint Nikodémus azt az embert (ἀνθρωπος) személyesíthette meg, aki a csodák hatására többet szeretett volna megtudni magáról a csodatevőről.⁴³ Az ἄνθρωπος szócskát (a 2,25-tel ellentétben) több esetben is pozitív töltetű szóként használja az evangélista (pl. 1,4; 1,6).⁴⁴ Nikodémust minden fontos tisztsége ellenére (ahogyan azt később látni fogjuk) János ezzel az általános megjelöléssel illeti. Kiindulópontként feljegyezhetjük, hogy Nikodémus azért látogatott el Jézushoz, mert felfigyelt a jeleire.⁴⁵ A párbeszédből is látni fogjuk, hogy a fentebb említett 2. lehetőség igen gyenge lábakon áll.

Érdeemes észrevennünk, hogy az evangéliumon belül több figyelmeztetést is olvashatunk azzal kapcsolatban, hogy pusztán a jelekben való hit igen gyenge lábakon áll (4,48; 6,26-27; 20,29).⁴⁶

Önmagában az is említésre méltó, hogy evangélium szerzője név szerint utal Nikodémusra. Jézusnak több olyan "beszélgetőtársa" is akad, akiknek a konkrét kiléte homályban marad (pl. a samáriai asszony, a kapernaumi tisztviselő).⁴⁷ Érdeemes megjegyezni, hogy mindhárom történetünkben az evangélista nevezi meg Nikodémust. Mindez azért fontos, mert több helyen is olvasunk arról, hogy Jézus valakit néven szólít (pl. 1,42; 20,16).⁴⁸

Megtudjuk azt is, hogy Nikodémus egy zsidó származású vezető (ἀρχων).⁴⁹ Az előljárókat a korai időktől kezdve így szólították. A római szenátus tagjait is illették ezzel a megjelöléssel.⁵⁰

Az evangélista kiemeli, hogy Nikodémus farizeusoknak volt az egyik vezető embere.⁵¹ Ők voltak a törvény azon "szakértői",⁵² akikkel a nép általánosságban szimpatizált.⁵³ Nem

⁴² Carson 1991:185.

⁴³ Mindezt többen kutató is így látja: Bruce 1994:81., Bultmann 1971:133., Gaventa 1986:132., Kálvin 2011:81., Klink 2007:192., Lee 1994:39., Leung 2011:109-110., Morris 1971:210. Azonban nem tudom elfogadni Adeyemo érvét, aki azt mondja, hogy Nikodémus Jézusnak pusztán egy csodálója (*admirer*) lett volna. Adeyemo 2006:1284.

⁴⁴ Reinhartz szerint Nikodémus azért látogatott el Jézushoz, mert valami olyat keresett, amit a társai között nem talált meg. Reinhartz 2002:65.

⁴⁵ Később látni fogjuk, hogy Nikodémus valószínűleg nem egyedül, hanem - feltehetőleg - többedmagával látogatott el Jézushoz (vagy egy küldöttség nevében beszélt).

⁴⁶ Painter 2008:195. („Faith” szócikk In: Encyclopedia of the Historical Jesus)

⁴⁷ Keener 2010:535-536. Azonban megjegyzi, hogy az előző példákkal ellentétben Nikodémussal három helyen is találkozunk az evangéliumban.

⁴⁸ Mindkét esetben a megszólított szorosabb kapcsolatba kerül Jézussal.

⁴⁹ Több alkalommal is negatív összefüggésben találkozunk ezzel a szóval (12,31; 14,30; 16,11).

⁵⁰ McHugh 2009:219.

⁵¹ King megjegyzi, hogy az evangéliumban most találkozunk másodszor konkrétan a farizeusokkal. Az első alkalommal, az 1:24-ben Keresztelő János felől kérdezősködtek (véleménye szerint, teljesen neutrálisan). Úgy gondolja, hogy ezen a ponton még korai lenne a farizeusokat Jézussal szemben ellenségesnek beállítani. King

csupán a törvény megtartása lebegett a szemük előtt, hanem az is, hogy ennek a fontosságáról a többi zsidót is meggyőzzék. Mivel a nép körében népszerűek voltak, ezért a magasabb rangú tisztségviselőkre is komoly hatást gyakoroltak.⁵⁴ Jézus korában nagyobb volt a befolyásuk, mint a tényleges hatalmuk. Mindez összekapcsolja Nikodémust azzal a réteggel, akik (később?) szembeszálltak Jézussal. Többek szerint a zsidók vezetője megjelölés, de különösen az ἄρχων szócska, utalhat arra, hogy Nikodémus a Szanhedrin tagja volt.⁵⁵

Sok esetben egy bizonyos dolog, vagy akár személy eredetére is utalhat az ἐκ szócska.⁵⁶ Jelen esetben ez azt üzenheti, hogy Nikodémus a farizeusi származása (eredete) ellenére is felkereste Jézust.⁵⁷

3,2 A legelső kérdésünk az lehet, hogy Nikodémus miért éjszaka látogatott el Jézushoz?⁵⁸ Egyesek szerint azért éjszaka történt a találkozás, mert átvitt értelemben Nikodémus maga is a sötétségben volt, mindezt tehát szimbolikusan kell vennünk.⁵⁹ A legfőbb érv emellett az lehet, hogy a 19-21.-ben is hallunk azokról, akik a sötétséget választják a világosság helyett.⁶⁰ Azonban fentebb utaltunk rá, hogy a 16-21. szakasz nem tartozik a beszélgetéshez (bár kontextuális szempontból érdekes ez az észrevétel).⁶¹

Mások szerint Nikodémus azért éjszaka látogatott el Jézushoz, mert nem szeretne volna, hogy meglássák őt egy galileai tanítóval.⁶² Nikodémus félelme összefüggésben lehet azzal, hogy a 19. fejezetben amellett az arimátriai József mellett tűnik fel, akiről azt olvassuk, ő is egy titkos tanítványa volt Jézusnak.⁶³

1986:45. Nem értek teljes mértékben egyet a véleményével, mert a templom megtisztítása során Jézus feltehetőleg már összeütközésbe kerülhetett a farizeusokkal.

⁵² Megjegyezném, hogy János evangéliumában nem találkozunk a másik "csoportosulással", a szaduceusokkal.

⁵³ Josephus Flavius: A zsidó háború. 2.162,411, A zsidók története. 13.298

⁵⁴ Bennema 2009:77. Továbbá, kiemelném, hogy a csoport neve különváltat jelent. A törvény részletekig való megtartása mellett a hagyomány követését is igen fontosnak tartották. Farkasfalvy 1986:106.

⁵⁵ A 7,45-52-ben olvasható, hogy Nikodémus egy olyan gyűlésen tartózkodott, ahol a főpap és a farizeusok is képviseltették magukat. Többek szerint ez a Szanhedrin egy ülése volt. Bennema 2009:78., Bruce 1994:81., Estes 2013:133.

⁵⁶ Hakola 2005:97.

⁵⁷ Reinhartz véleménye szerint a 3,1 pozitív képet fest Nikodémusról. Reinhartz 2002:20.

⁵⁸ Azért is érdemes erre a kérdésre keresni a választ, mert a 19,39-ben Nikodémusra úgy utal majd az evangélista, mint aki első alkalommal éjszaka kereste fel Jézust.

⁵⁹ Waetjen 2005:144., Kálvin 2011:82.

⁶⁰ Waetjen 2005:144, O'day 1995:548.

⁶¹ Érdekeséggéppen egy negyedik lehetőséget is megemlítenék. Nikodémus éjszakai látogatásának az okát a jánosi közösségen belül kell keresnünk. A jánosi kör és a diaszpóra (rabbini) zsidóság folyamatos összetűzésben állt egymással. Azonban Nikodémus alakja kifejezheti, hogy a zsidók között is lehettek olyanok, akik ugyan szimpatizáltak a jánosi kör tanításával, de nem mertek nyilvánosan kiállni mellettük. Hakola 2009:440. Természetesen nehéz alátámasztani ezt a pontot.

⁶² Vass 2008:14.

⁶³ Aston 2007:40., Morris 1971:211.

A harmadik lehetőség szerint az időpontválasztás nem is szokatlan, hiszen a farizeusok sokszor este találkoztak. Ekkor semmi sem nem szakította meg a diskurzust.⁶⁴

Jómagam úgy látom, hogy a második és a harmadik érv összekapcsolódik. Nikodémusban lehetett egy bizonyos szintű félelem, és nem szerette volna, hogy meglássák. Másrészt a szokásokat tiszteletben tartva is választhatta az időpontot.⁶⁵ Megemlíteném, hogy Nikodémus a párbeszéd elején rabbinak (Ῥαββί) nevezi Jézust (lentebb azonban látni fogjuk, hogy a szövegösszefüggésben nehezen megragadható ez a szó).⁶⁶

Nikodémus a Ῥαββί mellett egy másik (pozitív) szóval is illeti Jézust, hiszen tanítónak (διδάσκαλος) nevezi őt. Bultmann szerint a διδάσκαλος szó csupán arra utal, hogy a csodák után Nikodémus egy hiteles tanítóként tud őreá tekinteni. Ez az egyetlen cím a Ῥαββί mellett, amivel Nikodémus illeti Jézust.⁶⁷ Azonban a pozitív megszólítás ellenére a διδάσκαλος szó mégiscsak tompítja azt a megállapítást, hogy „Jézus Istentől jött tanító”.⁶⁸

Nikodémus nem fogalmaz olyan egyértelműen, mint pl. András: „Megtaláltuk a Messiást” (Jn 1,41), vagy mint Nátánáél: „Mester, (Ῥαββί) te vagy az Isten fia, te vagy Izráel királya!” (Jn 1,49). Később maga Jézus mondja, hogy „Ti Mesternek és Úrnak hívtok engem, és jól mondjátok, mert az vagyok.” (13,13). Itt a διδάσκαλος mellett Jézus a κύριος szót is magára vonatkoztatja (illetve mások is). Nikodémus az utóbbi szót itt nem mondja ki.

Azonban egy olyan ígerészre is utalnunk kell, amely módosíthatja a fenti megállapításokat. Jézust a feltámadása után magdalai Mária a Ῥαββουνι kifejezéssel illette (20,16). Az evangélium, ha nem is teljesen szilárd szöveghagyomány alapján, de hozzáteszi, hogy az előbbi szó görögül azt jelenti, hogy Διδάσκαλε, azaz Mester.⁶⁹ Nyilvánvaló, hogy itt magdalai Mária nem egy hivatalos zsidó vallási vezetőként tekintett Jézusra..⁷⁰

Emellett azt is láthatjuk, hogy a Ῥαββί szócskát Jézusra kizárólag a követői használták (az előbbieken túl: 4,31; 6,25; 9,2; 11,28). Azonban nem csak Jézust, hanem Keresztelő Jánost is így illették a tanítványai (3,26). Az előbbiek ellenére nem jelenteném ki, hogy Nikodémus Jézus követője lett volna ezen a ponton. Azonban ezt az észrevételt mindenképpen érdemes a szemünk előtt tartani.

⁶⁴ V. ö. Gál 1987:67.

⁶⁵ V. ö. Zsolt 1,2; „az ő törvényéről elmélkedik éjjel-nappal”.

⁶⁶ A Ῥαββί szót egészen pontosan úgy lehetne lefordítani, hogy „mesterem”. Azonban az első századra ez egy olyan kifejezéssé vált, amely nem feltételezte a személyes kapcsolatot a megszólító és a megszólított között. A kifejezés egy hivatás megnevezésévé vált. Vermes 2005:155.

⁶⁷ Bultmann 1971:134.

⁶⁸ Farkasfalvy 1986:106.

⁶⁹ Az előbbi szót szintén lehet úgy is fordítani, hogy Mesterem.

⁷⁰ Az 1,38-ban olvasunk arról, hogy Keresztelő János tanítványai Jézust szintén a Ῥαββί szóval illetik. Itt az evangélista szintén megjegyzi, hogy a szó azt jelenti, hogy Διδάσκαλε, azaz Mester. A kontextus alapján nyilvánvaló, hogy itt sem egy hivatalos zsidó tanítóként tekintettek Jézusra.

A párbeszédet olvasva szemet szúr, hogy Nikodémus többes számban beszél (οἴδαμεν -tudjuk) Jézushoz.⁷¹ Mindezt többféleképpen is érthetjük. 1, Nikodémus a farizeusok képviselőjében látogatott el Jézushoz. 2, Nikodémushoz hasonlóan voltak olyan farizeusok, akik szintén úgy gondolhatták, hogy Jézuson keresztül a mennyei Atya munkálkodik. 3, A többes fogalmazás kifejezheti a beszélő idegességét.⁷²

Az 1. lehetőséget kizárnám, hiszen utaltam rá, hogy némi félelem lehetett őbenne, és nem szeretne volna, hogy meglássák.⁷³ Valószínűnek tartom, hogy nem a társai kérésére kereste fel Jézust. Véleményem szerint vagy többedmagával látogatott el Jézushoz, vagy egy olyan előkelő, de szűk zsidó csoport nevében szólalt meg (v.ö. 19,38), akik többet szerettek volna megtudni Jézusról (l. részletesebben a 3,11 magyarázatánál). Kizárnám, hogy Nikodémus bántó szándékkal látogatott volna el Jézushoz.

Azonban nem csak az igei, hanem a főnévi értelemben vett többes számú fogalmazás is szembetűnő. Annak ellenére, hogy eddig egy jelről olvashattunk (2,1-11), Nikodémus mégis jelekre (σημεία) utal.⁷⁴

Nikodémus szava („*ha nincs vele az Isten*”) összecseng a 9,33 igeverssel, ahol a meggyógyított vak hasonlóképpen vélekedik Jézusról. Azonban lényeges különbség a két elbeszélés között, hogy Nikodémus Jézusnak (talán titokban), addig a meggyógyított Jézusról (nyilvánosan) mondja ezeket.

Nikodémus első megszólalása kapcsán a lehető legóvatosabb megállapítást próbálom tenni. Nyilvánvaló, hogy meglátta azt, hogy Jézuson keresztül a mennyei Atya munkálkodik. Azonban nincs arra egyértelmű bizonyítékunk, hogy Isten fiaként tekintett volna Krisztusra.⁷⁵

3,3 Első olvasásra úgy tűnhet, hogy Jézus teljesen más dologról kezd el beszélni Nikodémus megszólalásához képest.⁷⁶ Azonban ha részletesebben megvizsgáljuk a verset, akkor láthatjuk, hogy nem erről van szó.

Jézus az ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι⁷⁷ formulával kezdi a válaszadását. Vizsgálatunk szempontjából érdemes itt egy kicsit elidőzni. Három nagyobb csoportra tudnám elágaztatni a

⁷¹ Nikodémus ebben az egységben összesen három alkalommal szólal meg (2; 4; 9). Ebből két ízben kérdést tesz fel. Jézus "hangját" jóval többször fogjuk hallani (3; 5-8; 10-15).

⁷² Carson 1991:187.

⁷³ Az első érvet persze lehet árnyalni. A farizeusok egy olyan szűk csoportja nevében jött, akik szimpatizáltak Jézussal.

⁷⁴ Carson 1991:187. Azonban hozzátartozik az igazsághoz, hogy a 2,23-ban János szintén többes számban beszél a jelekről.

⁷⁵ Azért sem, mert a 11. versről beszél Jézus erről a kérdéstről.

⁷⁶ Bolyki szerint „*tökéletes törés a Nikodémus által felvetett gondolathoz képest*”; Bolyki 2001:114.

⁷⁷ Dodd megjegyzi, hogy ezt a kifejezés vezeti be a szakaszon belül a jézusi monológokat. Dodd 1953:328. A formula kapcsán olv.; Clark, J. David, A Discourse Marker in John: ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι, In: The Bible Translator, 2007 Júl. (Vol.58.), 123-128. o.

formula előfordulását. 1. Jézus olyan helyzetben fogalmaz így, amikor egy félreértést próbál meg eloszlatni (5,19; 6,26; 6,53; 8,34; 8,57; 10,7; 13,38; 16,20 stb.). 2. Nyomatékosítás céljából is használja mindezt (1,51; 5,24-25; 6,47; 10,1; 12,24; 13,16; 13,20-21 stb.). 3. Jézus egy új témát vezet be (3,11; 5,24). A most vizsgált versben inkább az üzenet nyomatékosítása lehetett az elsődleges cél. Az 5. versben (és talán a 11. versben is ⁷⁸) viszont Nikodémus félreértését próbálja meg eloszlatni Jézus.

El tudom fogadni, hogy Jézus a 3,3-ban ténylegesen válaszol a feltett kérdésre, azonban a feletét egy magasabb szinten fejt ki.⁷⁹ Ezért tűnhet úgy, mintha egy teljesen más dologról beszélne. Csak a természetén túli bepillantás (újjászületés) lehet a segítség Jézus igazi identitásának megismerésében.⁸⁰

Hakola úgy látja, hogy Jézus kemény válasza nem pusztán Nikodémusnak, hanem a farizeusoknak szól. Véleménye szerint Nikodémus itt azokat a zsidókat és farizeusokat képviseli, akik az egész evangéliumon belül a hitetlenséget szimbolizálják.⁸¹ Ezt az érvet azért nem tudom elfogadni, mert találkozni fogunk a vizsgálatunk során olyan igeversekkel (pl. 19,38), ami nem illik bele ebbe az általánosításba.

További nehézséget jelent, hogy az ἄνωθεν szócskát többféleképpen is lehet értelmezni (látni fogjuk, hogy nem csak a dolgozat írója, hanem Nikodémus is tusakodott ezzel a problémával). Az egyik fordítási (értelmezési) lehetőség szerint a kontextus alapján az „újra”, míg a másik elképzelés szerint a „felülről” a helyes fordítás.

Az evangéliumon belül a szó minden esetben a „felülről” jelentést hordozza (3,31; 19,11; 19,23). Gavanata, aki állást foglalt a kérdésben, ezért fordítja így a szót.⁸² Bár a módszerem szempontjából nagy kísértés lenne elfogadnom ezt, de bölcsebbnek tartom, hogy ne így tegyek, hiszen az előbb említett igehelyeken belül csak a "felülről" fordítás jöhet szóba. Meggyőződésem szerint a szöveg eredeti értelmét leginkább az adja vissza, ha a fordításomban mindkét lehetőséget jelölöm „*ha csak valaki nem születik újjá (felülről)*”.⁸³

A Jézus korabeli zsidók általánosságban hittek abban, hogy az eljövendő mennyei világban, a hitehagyottak és a súlyos bűnöket elkövetők kivételével, minden izraelita

⁷⁸ Itt az új téma bevezetését is láthatjuk.

⁷⁹ „nem arról van szó, hogy Jézust beveszik-e az írástudók szakmai testületébe vagy sem, hanem arról, hogy milyen feltétellel lehet belépni Isten országába, amelynek Jézus a képviselője.” Bolyki 2001:114.

⁸⁰ Keener 2003:537.

⁸¹ Hakola 2009:450.

⁸² Gavanta 1986:134.

⁸³ Ezt a problémát többen is hasonlóképpen oldják fel (pl. Bruner 2012:168., Estes 2013:133., Morris 1971:213., Farkasfalvy 1986:108.). V.ö. Ez 36,25-27.

részesedni fog. Azonban Jézus szavai figyelmeztetik Nikodémust, hogy alaptalan ez az elképzelés, és ő kívül van Isten országán!⁸⁴

3,4 Nehéz dolgunk van, amikor a Nikodémus kérdését próbáljuk meg értelmezni. 1. Nikodémus félreértette (vagy nem értette) Jézus gondolatait.⁸⁵ 2. Nikodémus szavai mögött sértődöttség húzódik meg. 3. Ki szeretett volna térni Jézus kemény megfogalmazása elől.

Az első lehetőség mellett érvelők úgy látják, hogy Nikodémus egyszerűen félreérti az ἄνωθεν szót, tehát az újra (még egyszer) értelemre gondol, és nem látja, hogy Jézus a felülről jelentésre (is) utal, tehát a születés nem emberi, hanem mennyei erők által megy végbe.⁸⁶ Nikodémus gondolkodása nem elég nyitott, hogy meglássa azt, hogy Jézus a felülről való születésről (is) szólt. Ha abból indulunk ki, hogy félreértette Jézus gondolatait, akkor jogosnak tűnhet a kérdése.⁸⁷

A másik (és a harmadik) lehetőség szerint mivel a párbeszéd nem úgy haladt, ahogyan azt Nikodémus szeretne volna, ezért a látszólagos félreértést választotta. Röviden szólva, sértésként fogta fel Jézus szavait. Amikor a zsidó vallásba egy prozelitát felvesznek, akkor szellemi értelemben egy újszülöttel azonosítják őt. Nikodémus úgy érezhette, hogy egy vezető zsidó emberre nézve ez egy igencsak sértő megállapítás. „*Izrael tanítója*” nem félre-, hanem ellenkezőleg, megértette Jézus szavait, és ez belső ellenállást váltott ki benne.⁸⁸

Meglátásom szerint az első érv áll közelebb a valósághoz. A 9. versben azt fogjuk majd olvasni, hogy szinte ugyanezzel kapcsolatban visszakérdez Nikodémus (amit persze lehetne szintén szembehelyezkedésként venni). Azonban nem kerülheti el a figyelmünket, hogy Jézus a farizeus "tudatlanságára" mutat rá (10. v.). Nem perdöntő, de gondolhatunk az evangéliumon belüli félreértések sokaságára is (2,18-22; 4,11; 4,33; 5,13; 6,26; 8,21 stb.).

Mivel Nikodémus alakját vizsgáljuk, mindenképpen szeretném megemlíteni, hogy az általa feltett kérdés utalás lehet az előrehaladott életkorára is.⁸⁹ Alátámaszthatja ezt a magas tisztsége (?) és az „*Izrael tanítója*” megjelölés is.

3,5-6 Az 5. és 6. versben (ill. a 7-8.-ban) olvassuk a feleletet. Jézus úgy görgeti tovább a beszélgetést, hogy a születés képénél marad.⁹⁰ Jézus a bölcs farizeussal történő

⁸⁴ Köstenberger 2007:434.

⁸⁵ Hakola 2009:440., Resseguie 2005:248. Vass 2008:14.

⁸⁶ Lásd: Bolyki 2001:114.

⁸⁷ O'day 1995:550.

⁸⁸ Morris 1971:214-215. Még sértőbb, ha úgy értjük Jézus szavait, hogy Nikodémus kívül van Isten országán.

⁸⁹ Bennema 2009:78.

⁹⁰ Carson szerint az 5. versben Jézus némi módosítással megismétli Nikodémus kifogását.(Lásd: Carson 1991:190.). Bár Carson érvével egyetértek, azonban mindenképpen fel kell hívni a figyelmet, hogy Jézus a válaszadását - annak ellenére, hogy Nikodémus félreértéséből indult ki - a nyomatékosító ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι formulával kezdte el. Véleményem szerint mindezzel előre felhívta Nikodémus figyelmét a félreértésére.

diskurzus során is egyszerű képeket használ (bár így se érti Jézus üzenetét). Mindez nem csupán erre a párbeszédre érvényes (pl. 8,12; 10,1-18; 15,1-8; 21,16-18).

Bár a válasza a (pontosabb) megértés kedvéért fogalmazódott meg, az általam elolvasott szakirodalmon belül mégis többféle értelmezési lehetőséggel találkoztam. 1. A víztől való születés a magzatvízre utal.⁹¹ 2. A víz szó a keresztséggel kapcsolatos későbbi betoldás (a görög kéziratok nem hagyják el ezt a szót).⁹² 3. Jézus olyan értelemben utal a keresztségre,⁹³ hogy a víz önmagában nem eredményezheti az újjászületést, hanem szükség van Isten Lelkére is.⁹⁴ 4. A víz és a lélek képe az Ez 36,25-27-ből eredeztethető. Mindez arról szól, hogy az utolsó időkben Isten a népét víz és lélek által fogja megújítani.⁹⁵

Véleményem szerint Jézus szó szerinti és átvitt értelemben is használja a víz, illetve a Lélek szavakat. Ha egymás mellé helyezzük az 5.-6. verset, akkor feltűnő lehet, hogy mindkét esetben ugyanaz a gondolat fogalmazódik meg („víztől... lélektől” 5. v.; „testből...lélekből” 6. v.). Jézus a 6. versben még világosabban kifejti azt, amire az előzőekben utalt. Ellentmondást nem tűrően jelzi, hogy a test és a lélek között nem lehetséges semmiféle átmenet.⁹⁶ Ez nyilvánvaló visszaulálás lehet a 3. versre.

Bolyki emlékeztet arra, hogy az 1Móz 1,2-ben is szerepel egymás mellett a víz és a lélek (mint ellentétpár). „A lélek életet ad a még nem élőnek vagy a nem teremtményhez méltóan élőnek.”⁹⁷ Meggyőzőbbnek tartom, hogy az Ószövetség felől közelítsük meg ezt a képet.⁹⁸ Ezért az 1. és a 2. érvet kizárnám.

A kontextuális összefüggés alapján egy másik lehetőségről is szólnék. Nem csak ebben a néhány igeverben (3,4-6), hanem a 7,37-39-ben is találkozunk a κοιλία, ὕδωρ, πνεῦμα szavakkal (a második Nikodémus-történet előtt).⁹⁹ Hangsúlyos itt, hogy a Jézusban hívó ember a Lélek kitöltését követően fog eredményesen működni. Kevésbé diplomatikusan fogalmazva, Isten országába azok juthatnak be, akik a Lélek ajándékát megkapták!¹⁰⁰

3,7-8 Mivel Jézus korrigálni szeretné Nikodémus téves kérdésfeltevését, ezért a 7. versben úgy fogalmaz, hogy „*ne csodálkozz, hogy azt mondtam neked*” (μη θαμάσῃς ὅτι εἶπόν σοι).

⁹¹ O'day 1995:550.

⁹² Bultmann 1971:138-139.

⁹³ Adeyemo itt arra gondol, hogy a víztől való születés Keresztelő János, míg a lélektől való születés Jézus tevékenységére utal. Lásd: Adeyemo 2006:1284.

⁹⁴ McHugh 2009:227.

⁹⁵ Beale 2011:235. Carson is lát összefüggést a két igeszakasz között. Carson 1991:191-196. Nem csak a rituális értelemben vett megtisztulásra utalnak ezek a versek, hanem az Isten szerinti engedelmességre is. Mindezt János az Isten országába való belépés szemszögéből magyarázza Manning 2004:187.

⁹⁶ V.ö. 6,63

⁹⁷ Bolyki 2001:115.

⁹⁸ Az Ézs 44,3 is megemlíthető itt. Manning 2004:187.

⁹⁹ Clark-Soles 2003:254., Lee 1994:44.

¹⁰⁰ Manning 2004:188.

Úgy lehetne ezt visszaadni, hogy Nikodémus, ne lepődj meg, hogy az újjászületésről beszélek, hiszen az Isten országába való bejutáshoz a Lélektől is születni kell (δεῖ).

Míg a 3,2-ben is találkozunk azzal, hogy Nikodémus többes számban beszél Jézushoz (οἴδαμεν), itt is azt láthatjuk, hogy a 7. versben Jézus többes számban válaszol (δεῖ ὑμᾶς γεννηθῆναι). Véleményem szerint Jézus nem csak Nikodémusnak, hanem a farizeusok csoportjának is üzeni ezt. Külön érdekesség, hogy Jézus egyes számban szólítja Nikodémust (σὺ).

A 7. versben szereplő δεῖ szócska egy igen erős kifejezés. Ellentmondást nem tűrően jelzi, hogy az Isten országába való bejutás egyedül az újjászületés által lehetséges.¹⁰¹

Jézus válaszát úgy tudnám összefoglalni, hogy aki Isten országába be akar jutni, annak először fizikai értelemben (víz) is a világra kell jönnie, majd szellemi értelemben (Lélek) újjá (és felülről) kell születnie. Nyilvánvaló, hogy ezeket a gondolatokat is azért fogalmazta meg, mert Nikodémus még nem részesült az újjá (és felülről) születésben.

3,9 Nikodémust hangját most hallhatjuk utoljára a párbeszéden belül. Ismételten egy kérdést fogalmaz meg. Szinte már utalnom se kell rá, de ennek is többféle olvasata lehet. 1. Nikodémus a hallottakkal szemben továbbra is szeptikus maradt.¹⁰² 2. Nem értette meg a Jézus által mondottakat.¹⁰³ 3. Mindez kifejezheti a kérdező kezdeti hitét.¹⁰⁴

Szükséges itt előre utalni Jézus újbóli válaszára. A 10. versben Jézus a kérdező "tudatlanságára" világít rá (ami az 1. és különösen a 2. érvet gyengíti).¹⁰⁵ A 11-12-es versek olvasását követően viszont az lehet az érzésünk, hogy ezek Nikodémus ellenállására próbálnak meg rámutatni (ami az 1. érvet erősíti).

Az előbbiek alapján úgy gondolom, nem lehet minden kétséget kizárólag feloldani ezt a problémát. A kérdés úgy törhetett fel Nikodémus lelke mélyéből, hogy az elhangzottakkal szembeni ellenállás mellett ott lehetett a megértés a vágya is. Röviden összefoglalva: Nikodémus valószínűleg teljesen össze volt zavarodva.

3,10 Ettől a ponttól egy komoly fordulattal találkozunk, hiszen az eddigi dialógus jézusi monológként zárul le.¹⁰⁶ Nikodémusé volt az első, és Jézusé az utolsó szó. Ebből kifolyólag nem értesülünk arról, hogy Nikodémus a Jézustól hallottakat milyen szívvel fogadta.

¹⁰¹ A δεῖ szóval a 14. versben is találkozunk, ahol Jézus az „Emberfiának” a halálára utal. V.ö. Morris 1971:219-220.

¹⁰² Carson 1991:198.

¹⁰³ Bolyki 2001:118., Köstenberger 2005:38.

¹⁰⁴ Adeyemo 2006:1284.

¹⁰⁵ Resseguie 2005:249.

¹⁰⁶ O'day megjegyzése szerint Jézus világos teológiai feleletet ad Nikodémusnak. Lásd: O'day 1995:553.

Olyan érzésem van a "beszélgetést" ettől a ponttól követve, mintha „*Izrael tanítója*”¹⁰⁷ "beiratkozott" volna Jézus iskolájába, és hallgatná a „*Mester*” tanítását. Ennél többet nem mondhatunk el Nikodémus szótlansága kapcsán.¹⁰⁸

A válaszadás egy kérdéssel kezdődik. Jézus szavai mögött nem kis ironia húzódik meg. A párbeszéd elején Nikodémus az οἶδαμεν szót használta (3,2). Jézus ebben a versben az idős farizeus "tudatlanságára" hívja fel a figyelmet.¹⁰⁹ Nikodémus nem egy idős bölcs tanítónak, hanem egy értetlen kis diáknak tűnik. Az ironiát tovább fokozza, hogy Jézus „*a tanítónak*” nevezi Nikodémust.¹¹⁰ Kétségtelen, hogy Jézus kérdése provokatív. Provokatív, azonban nem sértő.¹¹¹ Nikodémust még inkább gondolkodásra akarta serkenteni.¹¹²

Érdekes ezen a helyen a 17,3 igeversre utalni. Mindez szép példája annak, hogy János evangéliumában a hit és az ismeret egymás erősítésére szolgál.¹¹³ A párbeszéd elején utaltam rá, hogy az evangélista megfogalmazása alapján Nikodémus hite igencsak kezdetleges volt. Ezen a helyen viszont Jézus szájából Nikodémus "tudatlanságáról" értesülünk.¹¹⁴

3,11-12 Jézus a 3. és az 5. vershez hasonlóan itt is az ἀμὴν ἀμὴν... formulával kezdődően válaszol. János evangéliumában találunk hasonló példát arra, hogy egy beszélgetésen belül három ízben is használta Jézus ezeket a szavakat (5,16-30). Lee szerint egy új témát vezet itt be Jézus (az emberfiában való hit).¹¹⁵

Míg eddig Jézus az Isten országába való bejutás "emberi" oldalát villantotta fel, most a saját szerepét tárja fel részletesebben. Mutatja a versben szereplő „*neked*” (σοι) szócska, hogy Jézus továbbra is Nikodémushoz szól. Ugyanakkor érdekes, hogy a mondat második felében

¹⁰⁷ Morris úgy látja, hogy Jézus a 3,10-ben nem véletlenül nevezte így őt. Szerinte elképzelhető, hogy Nikodémus ezzel kapcsolatban valamiféle konkrét pozíció birtokosa volt. Bár egyúttal őszintén megjegyzi, hogy nincs perdöntő bizonyíték a kezünkben. Morris 1971:221.

¹⁰⁸ Keith megjegyzésével egyetértek, hogy Nikodémus hallgatását sokan arra használják, hogy a saját gondolatmenetüket támasszák alá ezzel. Találkozunk olyanokkal, akik ebben Nikodémus pozitív vonásait vélik felfedezni. Mások az ellenkezőjét fogalmazzák meg ez alapján. Keith 2009:141.

¹⁰⁹ Beale szerint egészen konkrétan itt arról van szó, hogy Nikodémusnak tudnia és értenie kellene az Ez 36,25-27 versek lényegét. Úgy látja, hogy Jézus korábban erről beszélt (3,5-8). Igaz, hogy mindkét szakaszban találkozunk a víz és a lélek szavakkal. Azonban eltérés, hogy az előbbi történetben Isten a cselekvő, míg a 3,7-ben Jézus az, aki felszólítja Nikodémust. Beale 2011:235-236.

¹¹⁰ A Kr. u.-i első században élt egy Naqdemon ben Gorion nevű gazdag gabonakereskedő. Többen megpróbálták őt Nikodémussal azonosítani. Azonban a legnagyobb probléma az, hogy a kereskedő nem volt tanító. Waetjen 2005:143. Bennema ezzel kapcsolatban úgy látja, hogy Nikodémus az ország egyik legkiemelkedőbb teológusa lehetett. Bennema 2009:78.

¹¹¹ A latinból eredeztethető előhívni jelentésre gondolok.

¹¹² Estes 2013:136.

¹¹³ Painter 2008:195. („Faith” szócikk In: Encyclopedia of the Historical Jesus) Az igazsághoz hozzátartozik, hogy nem az οἶδα, hanem a γινώσκω igével találkozunk a 17,3-ban. V.ö. 2,23-24.

¹¹⁴ Az eddigieket, ha a 17. fejezet fényében szemléljük, akkor láthatjuk, hogy ha valaki nem cselekszik hitből, akkor nem lehet megfelelő ismerete (jánosi értelemben) sem.

¹¹⁵ Lee 1994:40. Ebben az esetben el tudom fogadni ezt a véleményt. A kontextus alapján láthatjuk, hogy az 5,16-30 esetében is új témát vezet be Jézus a formulával (5,24).

szintén többes számban beszél Jézus „*mégsem fogadjátok el*”. Mindez azt a feltételezést erősítheti, hogy mindezek nem csak Nikodémusra, hanem a farizeusokra vonatkozhat.¹¹⁶

Jézus emlékeztet, hogy olyan dolgokról tesz bizonyosságot, amelyeket személyesen megtapasztalt. Míg Nikodémus nem tudta hogyan valósulhatnak meg a Jézus által elmondottak, addig itt arról beszél Jézus, hogy „*amit tudunk, azt mondjuk*”.¹¹⁷

A 12. versben Jézus egy olyan érvelési technikát (*qal wahomer*) alkalmaz, ami egy előkelő zsidó számára ismert lehetett.¹¹⁸ Mindennek az a lényege, hogy a beszélő a könnyebben érthető téma után tér rá a nehezebben magyarázhatóra (*a minore ad maius*).¹¹⁹ Azonban a helyzet komikuma, hogy a beszélgetőpartner számára (valószínűleg) a "könnyebb" sem volt érthető. Mivel Nikodémus számára nem volt nyilvánvaló a "könnyű dolog" (ami a földi), jogosan merül fel, hogy hogyan lehetne számára a "nehezebb" (a mennyei) érthető?

3,13-15 A zsidó vallási képzetek fényében némi polémiát is felfedezhetünk Jézus szavai mögött. Azt olvassuk, hogy Jézuson kívül senki sem beszélhet hitelesen a mennyei dolgokról, mivel az emberek közül „*senki sem ment fel*¹²⁰ *a mennybe*”.¹²¹ A korabeli zsidók között népszerű volt az a gondolat, hogy Mózes nem halt meg, hanem közvetlenül "felment" a mennybe.¹²² Philó úgy írt róla, hogy a Tórát *a mennyben*, és nem *a mennyből*, kapta meg.¹²³

A 13-14, és az előbbieket alapján feltételezhetjük, hogy Jézus úgy beszél, mint akinek a munkája hasonlít egy prófétaéhoz (sőt, nagyobb annál).¹²⁴ Azon túl, hogy Istentől jött, a működését jelek is kísérték.¹²⁵ Azonban Nikodémus itt valószínűleg nem úgy tekintett Jézusra, mint aki egy Mózeshez hasonló próféta lenne.¹²⁶

Az evangélium belül Jézus több ízben is utal Mózesre. „*Mert ha hinnétek Mózesnek, hinnétek nekem: mert ő én rólam írt*” (5,46). Az előbbi igevers kontextusa kapcsán

¹¹⁶ Waetjen 2005:150. Az elmélete szerint egészen konkrétan az Alexandriában élő zsidókeresztényekre; McHugh 2009:231.

¹¹⁷ O'day véleménye szerint a többes számú fogalmazásnak is komoly teológiai jelentősége van. Úgy látja, hogy itt Jézus azokra is utalhat, akik tanúbizonyosságot tettek a látottakról. Bolyki arra is felhívja a figyelmet, hogy itt nem csak az egyes szám első, hanem az egyes szám második személyű névmások is többes számba kerülnek (kivéve a 12. verset). O'day 1995:550., Bolyki 2001:116.

¹¹⁸ Clark-Soles 2003:307., Hanula 2008:18-21., Köstenberger 1998:115. Waetjen 2005:151., V.ö. King 2011. <http://digitalcommons.pepperdine.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=leaven> –letöltve: 2013.10.05.

¹¹⁹ Keener 2010:588.

¹²⁰ A szót a kontextusban inkább szellemi, mint fizikai értelemben kell itt venni. V.ö. Morris 1971:223.

¹²¹ Az Ó.sz. több helyen is úgy utal a mennyre, mint arra a helyre, ahol Isten van (Zsolt 14,2; 33,14; 103,19).

¹²² McGrath 2003:156.

¹²³ Philo: On the Life of Moses, I. XXVIII. (158) <http://www.earlychristianwritings.com/yonge/book24.html> - letöltve: 2014.08.11.

¹²⁴ Továbbá kiemelendő az is, hogy a beszélgetés a páska ünnepe alatt zajlott le, ami Isten (Mózes általi) szabadítására emlékszik vissza. Adorjáni 2013: 152.

¹²⁵ McGrath 2003:156-159.

¹²⁶ McGrath, 2003:159.

megjegyezném, hogy Jézus egy csodajelet követő vitában beszélt a „zsidóknak” (talán írástudóknak) erről.

A 3,14-15-ben található igeversek erősen kapcsolódnak azon szinoptikus igeversekhez, amelyek Jézus szenvedésére és halálára utalnak (pl. Mt 8,31). Azonban Jézus a bekövetkezendő eseményeket egy ószövetségi eseményből - „*Ahogy Mózes a pusztában felemelte¹²⁷ a kígyót*” (3,14) - kiindulva magyarázza. A mi vonatkozásunkban azt emelném ki, hogy Jézus nem csak a közösségnek, hanem az egyénnek a lelki életét képes helyreállítani.¹²⁸ Azonban nem elég látni Jézust, hanem szükséges a benne való hit is (6,40).

Coloe az 1,19-3,36 alapján egy érdekes kontextuális összefüggésre hívja fel a figyelmet. Az egységen belül a férfi és a nő kapcsolata Jézus és a benne hívők viszonyára utalhat. Keresztelő János pedig a vőlegény barátja (3,29). A vőlegény barátja bemutatja Jézust (1,19-28). Jézus ígérete a nagyobb dologra (a házasságra 1,50). Utána olvasunk a kánai menyegző történetéről (2,1-12). Jézus az Isten (édesapja) házába megy (2,13-22). Nikodémus vonatkozásában a születés (3,3-9) és az örökélet kérdéséről (3,14-15) hallhattunk. Végül Keresztelő János summázza a saját küldetését. A feladatát elvégezte, és a vőlegény barátjaként neki „*kisebber*” kell lennie (3,30).¹²⁹ Úgy érzem, hogy hiányos ez az összehasonlítás. Vajon a samáriai asszony története nem illik bele a sorba?¹³⁰

4.1.4. A 4,1-42 és a 2,23-3,15 közötti hasonlóságok/különbségek

Ott folytatnám a gondolatmenetemet, ahol az előbb abbahagytam. Míg az 1,19-3,36-ban Jézus zsidókkal találkozik, addig itt egy több alkalommal is elvált samáriai asszonnyal. Jézus növekedése (3,30) abban áll, hogy mindenkit közel szeretne vonni magához (4,9)!¹³¹ Ennek a fényében kezdjük az összevetésünket.

Jézusnak a samáriai asszonnyal való találkozása (4,1-42) az előbb vizsgált hosszabb szakaszunkhoz képest rengeteg ellentétes vonást hordoz.¹³² Annak ellenére is, hogy szintén egy párbeszédet olvashatunk. Nem csak általánosságban utalnék rá, hanem egészen konkrétan

¹²⁷ A felemeltetés más helyen is (8,28; 12,32-34) Jézus halálára utal.

¹²⁸ Beale szerint a Dán 12,2 fényében is érdemes ezekre a versekre tekinteni. Beale 2011:237.

¹²⁹ Coloe 2009:59-60. Bár a képet helyenként erőltetettnek érzem (különösen a 2,13-22 magyarázatát), de olyan szempontból mégis hasznos, hogy egy újabb kontextuális összefüggésre figyelhetünk fel.

¹³⁰ Annak ellenére, hogy Coloe Keresztelő Jánossal foglalkozott a cikkében, ennek az ötletes gondolatmenetnek a továbbvitele gazdagíthatta volna az írását.

¹³¹ Csupán utalnék rá, hogy a házasság képét a 4,54-ig ki lehet terjesztani (4,46 a korábbi lakodalom helyszíne, beteg gyermek). Megállapíthatjuk, hogy az evangélium első nagyobb egységét átjárja ez a gondolat.

¹³² Hakola is hasonlóképpen látja ezt a kérdést. Hakola 2005: 96.

szeretnék rávilágítani, hogy mit is értek ellentétes vonások alatt. A különbségeket egy táblázaton keresztül szemléltetem (lásd: mellékletek, 1. táblázat).

Láthatjuk, hogy a két történet tudatos szerkesztés következtében kerülhetett egymás közelébe.¹³³ Véleményem szerint az elbeszélések sorrendje elsősorban azt próbálja meg sugallni, hogy Jézusban bárki felismerheti a Krisztust. Nem szükséges ehhez, hogy valaki közmegebecsülésnek örvendjen, sem az, hogy vallási vezető legyen. Azonban ezt úgy is meg lehet fogalmazni, hogy a samáriai asszonnyal ellentétben Nikodémus, a vallási vezető, a nép előljárója nem érti meg Jézus üzenetét.

A mostani alfejezet címével is arra próbáltam utalni (ami a korabeli zsidóság szemszögéből nézve botrányos), hogy a 4,1-42 elsőbbséget élvez, hiszen az asszony viselkedése rövid idő leforgása alatt gyökeresen megváltozott. Bár „*az üdvösség a zsidók közül támad*” (4,22), ez nem azt jelenti, hogy csupán a zsidók részesedhetnének mindebben.

Az előbbieket alapján megállapíthatjuk, hogy nem csupán ellentét, hanem hasonlóság is felfedezhető a két történet között. A legfőbb kapcsolópont az lehet, hogy Jézus az ő Lelkét, mind a jeruzsálemi zsidó előljárónak, mind a samáriai asszonynak ugyanúgy kínálja.¹³⁴ Mind az asszony, mind Nikodémus akkor léphet be Isten országába, ha részesült a Lélek ajándékában.

4.2. A Szanhedrin¹³⁵ és Nikodémus

4.2.1. A szakasz kontextusa

Az előbbi történethez hasonlóan a mostani elbeszélés is a „*jelek könyve*” (1,19-12,50) elnevezésű nagyobb egységbe tartozik.¹³⁶ Ezen belül a 7,1-12,50 egy kisebb külön szakaszt alkot. Takács elnevezését találónak érzem; „*Az élet elutasítása és a halál fenyegetése.*”¹³⁷ Nem csupán Jézusra hanem azokra is nemet mondanak, akik az ő tanításával szimpatizálnak (9,34). Mindezt a történetünk szempontjából érdemes feljegyeznünk.

¹³³ Fentebb utaltam az egység kiasztikus szerkezetére, ami szintén ezt támasztja alá.

¹³⁴ Kieffer 2001:960. („John” szócikk In: The Oxford Bible Commentary)

¹³⁵ Feltételezhetjük, hogy a Kr. u.-i I. sz. első felében 70 (vagy 71) tagból állt a testület. Tagjai a főpap, a vének, és az írástudók (köztük a farizeusok is). L. Twelftree 2008: 544-545. („Sanhedrin” szócikk In: Encyclopedia of the Historical Jesus)

¹³⁶ Balla 2008:153., Takács 1999:161.

¹³⁷ Takács 1999:163.

A 7,10-ben olvashatunk arról, hogy Jézus a lombsátor ünnepre felment Jeruzsálembe. Ez a harmadik alkalom, hogy Jézus ellátogat a fővárosba (2,13; 5,1). A történetünk az ünnep utolsó, nagy napján (τῇ ἐσχάτῃ ἡμέρᾳ τῇ μεγάλῃ) játszódik (7,37).

Az előző versekben Jézus és a zsidók között a konfliktus egyre jobban kiéleződött. Az 5. fejezetben a szombati gyógyítást követően került vitába övelük. A 6. részben megbotrátkozást váltott ki, amikor Jézus azt mondta, hogy a mennyből szállt alá (6,41). A 7. fejezetben a Nagytanács Jézust el szeretne volna fogni.

A 2,23-25 versekhez hasonlóan itt is találkozunk egy olyan rövid egységgel (7,12-13), ami segíthet minket a pontosabb megértésben.¹³⁸ Mintegy ellenpéldaként látni fogjuk, hogy Nikodémus nyilvánosan áll ki Jézus érdekében a „zsidókkal” szemben (7,51).

Azon a ponton kapcsolódunk be az eseményekbe, amikor a templomszolgák üres kézzel (de örömteli szívvel) visszatérnek a feletteseikhez. Közlik, hogy Jézust a parancs ellenére (7,32) nem fogták el. Joggal feltételezhetjük, hogy a vizsgálandó történetünk a Szanhedrin egy tanácskozásának a keretén belül játszódik.¹³⁹

Annak ellenére, hogy a szakaszunk előtt álló igeversek vizsgálata kapcsán viszonylag könnyű dolgunk volt,¹⁴⁰ nem lesz egyszerű az egységet követő kontextuális kérdések megvitatása. A házasságtörő asszony (7,53-8,11) története kapcsán egy komoly problémával találkozunk.¹⁴¹ Sok kézirat (N, A^{vid}, B, C^{vid}, L, N, T, W stb.) nem tartalmazza az elbeszélést.¹⁴² Tovább nehezíti a helyzetet, hogy egyes variánsok nem János, hanem Lukács evangéliuma végére (21,38, 24,53) teszik a történetet.¹⁴³ Akadnak olyan kéziratok, amelyek János evangéliumán belül más helyen hozzák az elbeszélést (pl. 7,36;¹⁴⁴ 21,25¹⁴⁵). A kutatók többségéhez hasonlóan én is úgy látom, hogy PA az evangélium későbbi kibővítése.¹⁴⁶

¹³⁸ Bassler 1989:639. Bár a részletesebb elemzésben nem hozom a két igeverset, de a fontosságuk miatt hadd kerüljenek itt említésre; „*És sokat suttogtak róla a tömegben: némelyek azt mondták róla, hogy jó ember, mások viszont azt, hogy nem az, sőt félrevezeti a népet. De nyilvánosan senki sem beszélt róla, mert féltek a zsidóktól.*” (Jn 7,12-13)

¹³⁹ Bennema 2009:78.

¹⁴⁰ „Nem tartottam szükségesnek egy külön alfejezetben megvitatni, hogy hol kezdődik, és zárul a vizsgálandó részünk, hiszen a mostani esetben ez egyértelmű.”

¹⁴¹ Keith példáját követve a továbbiakban a PA rövidítéssel fogok utalni a történetre („*Pericope Adulterae*”). Keith 2009

¹⁴² Részletesebben erről: Metzger 1971:220

¹⁴³ I¹³, illetve 1333^c Keith megemlíti, hogy a legkorábbi szövegvariánssal ezen a helyen (7,53-8,11) találkozunk. Keith 2009:4.

¹⁴⁴ 225

¹⁴⁵ 1076, 1565, 1570, 1582

¹⁴⁶ Balla 2008:160., Beasley-Murray 1999:143-144., Bultmann 1971:312., Keener 2010:735-738., Metzger 1971:219-222, Morris 1971:882. o., Kieffer 2001:960. („John” szócikk In: The Oxford Bible Commentary), O’day 1995:627. stb.

Amennyiben 8,12-vel kezdődő versekre a történetünk folytatásaként tekintünk, akkor fontos összefüggéseket fedezhetünk fel. Nikodémus alakja kapcsán korábban is találkoztunk (és még fogunk is) a sötétség-világosság párhuzammal. Jézus ezekkel a szavakkal szól a farizeusokhoz. Továbbá, megemlíti az ítéletet is (8,15-16), ami a 7,45-52 szempontjából központi jelentőségű.

4.2.2. Nikodémus alakja a 7,45-52-n belül

Annak ellenére, hogy Nikodémussal név szerint a 7,50-ben találkozunk, a szűkebb vizsgálatot a 45. verstől kezdem. Bizonyos, hogy Nikodémus a 45. vers "elhangzásakor" is részt vett a Szanhedrin tanácskozásán. Ellenkező esetben nem tudta volna az ellenvetését megfogalmazni. A "bevezető" egységre (45-49) olyan mértékben térek ki, amely Nikodémus viselkedésének és válaszának megértését segítheti.

7,45-46 Azt láthatjuk, hogy a templomszolgák (ὑπηρέται) a főpapok és farizeusok parancsa ellenére sem vették őrizetbe Jézust.¹⁴⁷ Valószínűleg a legkisebb feltűnés közepette kellett volna elfogniuk őt. Mivel a megbízást nem teljesítették, következett a kérdőre vonás.

Valószínűleg azért nem hajtották végre az utasítást, mert Jézus hatása alá kerültek. Erre bizonyíték, hogy a sikertelen küldetés után nem kezdtek el mentegetőzni. Nem hivatkoztak arra, hogy a tömeg miatt nem tudták a feladatukat végrehajtani, hanem Jézus rájuk gyakorolt hatásáról beszélnek. Válaszuk bátorságot feltételez, mivel nyilvánvalóan számíthattak a Szanhedrin feddésére.¹⁴⁸ A későbbiekben (talán a templomszolgák példájából erőt merítve) Nikodémus egy igen provokatív kérdést intéz a Nagytanács tagjai felé.

A zsidó vezetőket Jézus "legitimitásával" kapcsolatban nem győzi meg, hogy a templomszolgák az ő szavának komoly erőt tulajdonítottak. Azonban nem csak a szavaknak, hanem a "bizonyítékoknak" sem hisznek. Annak ellenére, hogy Lázár feltámasztását követően felismerték, hogy nyilvánvaló jeleket tesz (11,47), Nikodémussal ellentétben nem megismerni (3,2), hanem megölni akarták, mivel féltették a hatalmukat (11,48). Az evangélista

¹⁴⁷ „Előbbiek rangot, utóbbiak vallásos pártot jelentenek, s együtt így a Nagytanácsot.” Bolyki 2001:225.

¹⁴⁸ Morris 1971:431.

beszámolója alapján látjuk, hogy egyre irracionálisabban viselkedtek a zsidó vezetők. Egészen pontosan fogalmazva, nem hittek a szemüknek (9,39)!¹⁴⁹

7,47-49 A 7,47 egy halvány utalás arra, hogy a Szanhedrin több olyan emberről is tudott, akiket Jézus félrevezetett (πεπλάνησθε). Ez alól próbálták meg kivonni a templomszolgákat. Úgy gondolták, hogy a tekintélyükkel meg tudják meggyőzni őket.¹⁵⁰ A 7,12-ben is találkozunk azzal a váddal, hogy Jézus félrevezeti a népet. A zsidó törvények értelmében halálbüntetés a következménye mindennek (5Móz 13).¹⁵¹

A Nagytanács által megfogalmazott kérdés (48. v.) nyilvánvalóan negatív választ vár. Elképzelhetetlennek tartották, hogy a vezetők (ἀρχόντων) hinnének Jézusnak.¹⁵² Ezen a ponton még Nikodémus sem cáfol rá a társaira. De figyeljünk fel az áthallásra! Az előző vizsgálat során láthattuk, hogy Nikodémus is a farizeusok egyik vezetője (ἄρχων) volt.

A farizeusok igencsak lekezelően válaszoltak a templomszolgáknak. Meglátásuk szerint a nép, ellentétben a Nagytanács tagjaival, nem ismeri a törvényt (49. v.). De mégis, kiket értsünk itt „a nép” alatt? Bultmann szerint az ὄχλος egyenlő a héber עַם הָאֶרֶץ kifejezéssel. A rabbinikus irodalom gyakran a törvényt nem ismerőket bélyegezte meg így. Ez az erősnek számító kifejezés arra utal, hogy azon túl, hogy valaki a törvényt nem tudja megtartani, egyúttal megsérti ezzel a vallásos embereket is.¹⁵³

Ez nem csak azt jelzi, hogy a nép nem volt tisztában a törvényekkel. Mindezt úgy is lehet érteni, hogy nem olyan módon tekintettek a Tórára, ahogyan a farizeusok, akiknek mind a 613 mózesi törvény megtartása (az egyéb hagyományok gyakorlása mellett) a legkomolyabb célként lebegett a szemük előtt.¹⁵⁴ Az ismeret és a cselekvés a héber gondolkodásban egymástól elválaszthatatlanul összekapcsolódik.

7,50 Az előző versekben azokról a templomszolgákról olvasunk, akik valamit felismertek Jézus különleges voltából. Itt pedig az a Nikodémus szólal fel, aki korábban találkozott Jézussal. A farizeusok közül senki sem nem ellenkezett nyíltan az előbbi kijelentésekkel, ezért döntött úgy Nikodémus, hogy szólni, egészen pontosan kérdezni szeretne.¹⁵⁵

Az evangélista kétféleképpen utal Nikodémusra. Egyrészt úgy, mint aki korábban már járt Jézusnál. De megjegyzi azt is, hogy ő egy a farizeusok közül.¹⁵⁶ A 3,1 vizsgálatánál

¹⁴⁹ Utóbbi verset csak az Ószövetség felől lehet pontosan megérteni. Lásd: Beale 2011:357-380.

¹⁵⁰ Bultmann 1971:310.

¹⁵¹ Bolyki 2001:226.

¹⁵² Ez egy rejtett utalás arra, hogy a farizeusok nem tudtak Nikodémus korábbi látogatásáról.

¹⁵³ Bultmann 1971:310. V. ö. Gál 1987:160.

¹⁵⁴ Morris 1971:432.

¹⁵⁵ Bultmann megjegyzi, hogy annak ellenére is volt egy bizonyos szakadás (σχίσμα) a hivatalos zsidó hatóság körében is, hogy csupán Nikodémus száll szembe a többséggel. Bultmann 1971:311.

¹⁵⁶ Morris 1971:433.

utaltam rá, hogy az ἐκ (vagy ἐξ) szócska egy bizonyos dolog, személy eredetére is utalhat. A származása ellenére nem a farizeusok szerint lépett fel Nikodémus. Nem megerősítette, hanem megcáfolta őket!

Nikodémus felszólalása és az ókori görög irodalmi alkotások között felfedezhetünk némi áthallást. Több ógörög írásban is megfigyelhető, hogy valaki nyíltan a tömeggel szemben egy ellentétes képvisel. Itt is találkozunk azzal, hogy a többség nem fogadja el az ellentétes gondolatot. Sok esetben bizonyos mértékű sérelmet el kell szenvednie a különvéleményt megfogalmazónak (a következő versekben itt is ezt fogjuk látni).¹⁵⁷

7,51 Előrebocsátva megjegyezném, hogy ebben az igeversben fogjuk legutoljára hallani az idős farizeus "hangját". Előrebocsátanám azt is, hogy a mostani lesz a legpozitívabb szóbeli megnyilvánulása.

Bár a Nagytanács azt az elhamarkodott, és némileg fennhéjázó, kijelentést fogalmazta meg, hogy egy vezető senki sem hitt Jézus szavának, most mégis közülük egy szólal fel Jézus (és/vagy a törvény) védelmében. Ennél is fájóbb, hogy Nikodémus arra a kényes pontra is rátapintott, hogy maga a Nagytanács sem tartja meg a törvényt (49. v. megcáfolása).

Amikor Nikodémus a mi törvényünkről (ὁ νόμος ἡμῶν) beszél, akkor mindezt nem lekicsinylő, gúnyos értelemben teszi.¹⁵⁸ Josephus írja, hogy „*Mert a Törvény kifejezetten tiltja a mégoly gonosztevő ember megölését is, ha előtte a Szanhedrin nem ítélte halálra.*”¹⁵⁹

Nikodémus arra próbálja meg irányítani a figyelmet, hogy ha Jézust nem hallgatják meg személyesen, akkor a Nagytanács lesz az, aki a törvényt áthágja. Mindez visszautalhat a 24. versre, ahol Jézus arról beszél, hogy „*Ne ítéljetelek látszat szerint, hanem hozzatok igazságos ítéletet!*”. Nikodémus a bírakkal szemben mintegy tanú lép fel.¹⁶⁰

Nikodémus fellépése kapcsán a legfontosabb kérdése mégiscsak az, hogy milyen szándékkal fogalmazta meg ezeket a szavakat? Adorjáni úgy látja, hogy Nikodémus "csupán" azt vállalja, hogy a törvény előírására hivatkozva állt ki Jézus mellett, azonban „*nem tett bátran és nyíltan bizonyosságot róla.*”¹⁶¹ Kálvin is hasonlóképpen látja ezt a kérdést; „*Az evangélista Nikodémust középén álló embernek rajzolja, aki nem meri határozottan vélelembe venni a kegyes tanítást, de azt sem tűri, hogy az igazságot elfojtsák.*”¹⁶² Később látni fogjuk, hogy a törvényre hivatkozva szeretnék meggyőzni a zsidók Jézus bűnösségéről Pilátust (19,7).

¹⁵⁷ Keener 2010:733.

¹⁵⁸ Keener 2010:734.

¹⁵⁹ Josephus Flavius: A zsidók története. 18.42

¹⁶⁰ Neyrey 1996:116.

¹⁶¹ Adorján 2013:145. V.ö. Neyrey 1996:116.; Reinhartz 2002:64.

¹⁶² Kálvin 2011:247. V.ö: Pecsek 2013 <http://www.reformatus.hu/mutat/7911/> letöltve:2014.06.27.

A megértésben ismételten segítségünkre lehet az előző versben már említett éř szóc̃ska. Ez nem csak arra utalhat, hogy Nikodémus a Nagytanács tagja volt, hanem arra is, hogy a tisztsége ellenére, a törvény védelméen túl, kiállt Jézus mellett is.¹⁶³ Emellett az sem kerülheti el a figyelmünket, hogy a Szanhedrin Nikodémus szavait Jézus megvédéseként értette.¹⁶⁴

Érdemes megjegyezni, hogy Nikodémus kérdése, a farizeusok korábbi kérdéséhez hasonlóan, negatív választ várt (48. v.). A Szanhedrin előbbi felvetésének maga Nikodémus volt az élő cáfolata. Mindenképpen pozitív képet fest Nikodémusról, hogy a társaival szemben védelmébe veszi a törvényes eljárási módot (és talán Jézus személyét is).

János evangéliumán belül különösen a 9. fejezetben láthatjuk, hogy valaki szintén egyfajta élő cáfolatként állt a Jézust vádló zsidókkal szemben. A meggyógyított férfi pusztá jelenléte is kellemetlen helyzetbe hozta a vádat megfogalmazókat.

7,52 Nikodémus véleményét a társai nem fogadták el. Egészen pontosan a kérdésére újabb kérdéssel feleltek. Egyesek szerint meg szerették volna győzni a "tévedéséről", míg mások szerint gúnnyal, és megvetéssel léptek fel vele szemben. Véleményem szerint mindkét vélemény megállhat egymás mellett. A lentiekben részletesebben kifejteném ezeket.

Az előbbi lehetőséget támogatók szerint Nikodémussal azt szerették volna beláttatni, hogy az írás alapján nem származhat Galileából (a) próféta. Nikodémus, mint a Tórát ismerő farizeus, a szolgákkal ellentétben, maga is tüzetesebben megvizsgálhatja ezt. Természetesen a "helyes" álláspontot akkor képviselné, ha ő is az írástudókhoz hasonlóan látná ezt a kérdést.¹⁶⁵

Az Ószövetség egésze fényében a Nagytanács felelete egyáltalán nem állja meg helyét. A 2Kir 14,25-ben olvashatunk arról, hogy Jónás próféta Galileából származott. (Gat-Héfer).¹⁶⁶ De nem csak ő, hanem Náhum is a galileai területekről származott (Elkós; Náh 1,1). Volt egy olyan zsidó elképzelés is, amely még tovább gyengíti a farizeusok érvét; „*nincs Izraelben egyetlen törzs sem, ahonnan ne származott volna egy próféta*”¹⁶⁷

Felmerülhet bennünk az a kérdés, hogy a farizeusok hogyan érthették a próféta megjelölést? Metzger szerint a „*próféta*” a helyes olvasat („*a prófétával*” szemben).¹⁶⁸

¹⁶³ Hakola is úgy látja, hogy Jézus személyét illetően megosztottság volt a papok és a farizeus vezetők körében. Hakola 2005:178.

¹⁶⁴ Klink 2007:194.

¹⁶⁵ Keith 2010:54.

¹⁶⁶ Köstenberger 2007:456., O'day 1995: 624., Morris 1971:434.

¹⁶⁷ Szukk 27. b. 37 <http://juchre.org/talmud/sukkah/sukkah2.htm#27b> letöltve: 2014.08.11

¹⁶⁸ Metzger 1971:219.

Valószínűleg a farizeusok ezzel arra szerettek volna utalni, hogy Galilea egy olyan hely, ahonnan ne lett volna próféta.¹⁶⁹

Ha nem Galileából, akkor honnan támad „a próféta”? Egyes zsidó elképzelések szerint a Messiás (a júdai) Betlehem városából származik. Bár Jánosnál nem olvasunk róla, de szinoptikusok beszámolnak arról, hogy Jézus Betlehemben született (Mt 2,5-6; Lk 2,4; 15). Mindez egy újabb félreértés (és/vagy ironikus elem) az evangéliumon belül, hiszen János annak ellenére is ismerhette, hogy nem használta fel ezeket a beszámolókat.

A kontextus alapján még inkább láthatjuk mindennek az ironikus élet. A 7,27-ben azt olvassuk, hogy az eljövendő Krisztusról senki sem fogja tudni, hogy honnan fog származni. Ha senki sem tudja ezt (7,27), akkor miért ne jöhetne Galileából (7,52)?¹⁷⁰

A templomi szolgákhoz hasonlóan Nikodémussal szemben is sértések közepette léptek fel. Nyilvánvaló, hogy a szavaik mögött kiérződik egyfajta gúny és megvetés. Emellett utalnak a (feltételezett) magasabb szintű törvényismeretükre.

A leggúnyosabb és egyben legsértőbb megjegyzés a Nagytanács részéről az volt, amikor Nikodémust a "galileai mozgalommal" próbálták meg összekapcsolni. A galileai (Γαλιλαίος) jelző azért is bántó, mert a vidéki területen élőket a Jeruzsálemiek igencsak lenézték. Egyrészt azért, mert nem tartották meg olyan precízen a törvényt, mint a városi vezetők.¹⁷¹ A fővárosiak eltérő kiejtésük miatt is lekezelően bántak velük.¹⁷² Sok írástudatlan is volt közöttük.¹⁷³ Emellett Galilea közel volt a pogány Szíro-Fönícia területéhez.¹⁷⁴ A kontextus alapján láthatjuk (7,14-15), hogy csodálkozásra adott okot, hogy Jézus, galileai lévén tanította a templomban a sokaságot. A Nagytanács egyik tagjára nézve ez a rangon aluli azonosítás különösen bántó lehetett.¹⁷⁵

Általánosságban az evangélium szerzője nem utal lekicsinylő értelemben a galileai emberekre. Rögtön az első fejezetben találkozunk azzal, hogy többen innen származnak (pl. 1,45-50). Jézus az első (2,1-11) és a második jelét is itt vitte végbe (4,46-54). Ezek az emberek a kenyérszaporítást követően királlyá akarták Jézust tenni (6,14-15). Ezek a lenézett emberek előbb megértették Jézus üzenetét, mint a fővárosban élők. Utóbbiak esetében arról

¹⁶⁹ Elképzelhető, hogy a ὁ προφητης formát azért hozták itt egyes variánsok, mert a 7,40-ben ez az alak szerepel. A sokaságból Jézust itt egyesek „a prófétának” nevezik.

¹⁷⁰ Chrysostomos 1889:178.

¹⁷¹ Beasley-Murray 1999:121.

¹⁷² V.ö. ApCsel 2,7

¹⁷³ Érdekes mindezt együtt szemlélni a 8,6-8 versekkel.

¹⁷⁴ Jézus korában Galilea a Róma-ellenes erők melegágya volt. Ugyan nem mondják ki a farizeusok, de a szavaik mögött meghúzódhat, hogy Jézusra egyfajta politikai vezetőként is tekinthettek. Megdöbbenő lehetett a számukra, hogy miért védi az egyik társuk ezt a galileai embert? Vermes 2010:95.

¹⁷⁵ „Aki Krisztus pártján áll, azt gyalázkodásból mind galileainak nevezik, csúfságból, mintha csak Galilea jelentéktelen zugából akadnának követői.” Kálvin 2011:248., V.ö. Neyrey 1996:122.

olvasunk, hogy több, ellentétes vélemény keringett Jézus kapcsán. Nikodémus nem is mondta ki, hogy Jézus a Messiás, de már az is indulatokat gerjesztett, hogy az ő érdekében szólt.

Bennema úgy látja, hogy a megfogalmazott kérdés (sértés) Nikodémust arra sarkallta, hogy ne szimpatizáljon nyíltan Jézussal.¹⁷⁶ Azonban látni fogjuk, hogy ez a vélemény nem feltétlenül állja meg a helyét.¹⁷⁷ Viszont tény, hogy Nikodémus nem válaszol a társai szavára. Ennek egy lehetséges miértjéről a következő alfejezetben belül szólnék.

Az evangélium összefüggésében azt látjuk, hogy a „*zsidók*” kiközösítették a meggyógyított vak férfit, mert úgy utalt Jézusra, mint aki Istentől való (9,33). Elhatározás tekintetében ennél is tovább mentek a főpapok, amikor kitervelték a feltámasztott Lázár megölését (12,10). Egyre erősebben kidomborodik, hogy az észérveknél sokkal fontosabb számukra saját érdek. Nikodémus a Nagytanács lelkiismereteként szólal meg ezen a ponton.

Nikodémus kérdése és a Nagytanács válasza rámutat arra, hogy óvatosan kell bánnunk az általánosítással. Annak ellenére, hogy közülük való volt nem követte a véleményüket. Sokszor él az evangélium különféle általános megjelölésekkel, de ennek ellenére láthatjuk, hogy egy csoporton belül is lehet valakinek saját véleménye.

4.2.3. A 7,53-8,11 és a 7,45-52 közötti hasonlóságok és különbségek

Fontosnak tartom, hogy a részletes vizsgálatunkat követően röviden összehasonlítsuk a 7,45-52 és a PA verseit. Nem csupán az asszony és Nikodémus, hanem a farizeusok és az asszony alakja is üzenet lehet a számunkra. Bármilyen meglepő, de munkánk szempontjából az utóbbi érdekesebbnek ígérkezik. Ismételten táblázaton keresztül szemléltetném a meglátásaimat (lásd: mellékletek, 2. táblázat).

A két történet között érezhető a feszültség. Az első esetben Jézus a vádlott, míg a második leírás során őt ültetik az írástudók a képzeletbeli bírói székbe. Mindkét esetben a "védők" a farizeusok érdekével ellentétes álláspontot képviselnek. Eltérés, hogy amíg az első történetben nem Nikodémusé, hanem a zsidóké az utolsó szó, addig a második elbeszélésünkben egyértelműen Jézus (a vádló, a védő, és a bíró) kerül ki győztesen.

¹⁷⁶ Bennema, 2009: 81.

¹⁷⁷ Ha a három Nikodémus-történetet egymással összefüggésben szemléljük, akkor azt a véleményt sem tartom megalapozottnak, hogy azért nem válaszolt a társai felvetésére, mert hallgatólagosan elfogadta volna ezt. Hakola 2009:442.

Az első vizsgálat alapján olyan érzésünk lehetett, hogy az evangélista által bemutatott idős farizeus egy eléggé "ügyetlen alkatnak" tűnik.¹⁷⁸ Ebből az összevetésből ez még inkább megerősödhet bennünk ez az érzés, hiszen azt a Jézust nem tudta (vagy nem merte) kellőképpen megvédeni, aki a következő versekben elnémította a farizeusokat.

Annak ellenére is fontosnak tartottam a fenti összevetést, hogy a korábbiakban utaltam rá, hogy a PA eredetileg nem tartozhatott a negyedik evangéliumhoz. Mégis úgy gondolom, hogy ez a kis kitekintés meggazdagíthatja a munkánkat. Nyilvánvalóan a kontextus (és az evangélium egésze) fényében került erre a helyre (is) ez a történet.

Véleményem szerint Nikodémus különleges szerepe és alakja is közrejátszott abban, hogy a PA egyes szövegekben erre a helyre került. Az első történetünkkel összevetve érdekes, hogy nem sokkal a Jézust követő találkozás után olvasunk a samáriai asszony történetéről. Továbbá a 7,52 után is azt látjuk, hogy Jézus egy parázna nővel találkozott.¹⁷⁹

4.3. Arimátriai József és Nikodémus

4.3.1. A szakasz kontextusa

Bár Jézus temetéséről a szinoptikus evangéliumok is beszámolnak, mégsem olvasunk náluk Nikodémusról. Azonban a negyedik evangéliumban nem csak a „*jelek könyvében*” (1,1-12,50), hanem a másik nagyobb egységében, a *dicsőség könyvében*” (13,1-21,25),¹⁸⁰ ezen belül is a passió-történetek zárásánál találkozunk Nikodémussal.

A szinoptikus leíráshoz képest a passió-történetek szemléletmódja eltér a negyedik evangéliumban. Az újszövetségi irat Jézus felmagasztalásaként ábrázolja az eseményeket. Egyrészt bizonyos történéseket kihagy (pl. kihallgatás, az éjszaka történt bántásokat). Másrészt saját elemeket is használ. Jézus az elfogatásakor azt mondta, hogy „*én vagyok*” (18,5). Ezt követően a katonák visszatántorodtak és a földre estek (18,6).¹⁸¹ Látni fogjuk, hogy Jézus temetését is ebből a sajátos szempontból nézve írja le az evangélista. Nikodémus szerepe még inkább erősíti ezt a sajátos perspektívát.

¹⁷⁸ Bár teljes egészében ez az állítás nehezen bizonyítható.

¹⁷⁹ Természetesen a kérdésnek több olvasata is lehet. A 7,48-52 versekben azt olvassuk, hogy a farizeusok a törvénnyel szemben próbáltak meg cselekedni. Továbbá, a galileai Jézusról gyakorlatilag kimondják az írás alapján (?), hogy nem lehet próféta. A PA-ban Jézussal nem csak úgy találkozunk, mint aki ismeri a törvényt, hanem úgy is, mint aki tökéletesen alkalmazni is tudja azt (ellentétben a farizeusokkal). Keith 2009:160. Keith megjegyzése (amit elfogadok) nem zárja ki az én gondolatmenetemet.

¹⁸⁰ Takács 1999:164.

¹⁸¹ Takács 1999:159.

A vizsgálandó történetünk Jézus halála és feltámadása között játszódik. Az előbbi igeversek nagypénteki, míg az utóbbiak már a húsvéti eseményekről tudósítanak.¹⁸² Érdemes megjegyezni, hogy az igerészünket megelőzően a római százados történetéről (hitvallásáról Lk 23,47) olvashatunk. Az előbbi lukácsi beszámolóban nyíltan Isten fiának nevezi Jézust.

A hét első napján viszont nem találkozunk a Jézus testét őrző katonákkal, hanem néhány, a sírhoz igyekvő asszonyról olvasunk. Az előbbi szakaszokhoz hasonlóan szintén arra figyelhetünk fel, hogy a történetet követően női alakok jelennek meg. A szűkebb értelemben vett vizsgálat során részletesebben is kitérnék ki minderre.¹⁸³

A korábban vizsgált két igeszakasszal ellentétben a közvetlen kontextus kapcsán nem találkozunk olyan igeversekkel, amelyek szövegkritikai szempontból kérdéseket váltanának ki.

Végül megjegyezném, hogy nem okoz különösebb nehézséget a most vizsgált szakasz határainak a megállapítása, hiszen mind a szakasz előtti, illetve utáni események világosan elkülönülnek a történetünktől (más szereplők, más cselekmény, időbeli törés).

4.3.2. Nikodémus alakja a 19,38-42-n belül

19,38 „A drámai *per után*, ahol látszólag minden összeesküdött Jézus ellen, és nem volt senki, aki mellette lett volna, megismerjük a másik Izraelt: embereket, akik várakoznak.”¹⁸⁴

Annak ellenére, hogy ebben a szakaszban Nikodémus hangját egyáltalán nem "hallhatjuk", mégis most kerülhetünk legközelebb hozzá.

Ebben a szakaszban a jánosi irónia egy újabb példájával találkozunk. Arról a nem hétköznapi dologról számol be az evangélista, hogy a Nagytanács két embere személyesen gondoskodik egy kivégzett férfi temetéséről.¹⁸⁵ Bár Nikodémus már korábban is összetűzésbe került Jézus személyét illetően a Szanhedrinnel, most viszont arról olvasunk, hogy a

¹⁸² Említésre méltó, hogy nem csupán az első, hanem a most vizsgált történet is szemlélhető egy khiasztikus egység részeként (18,2-19:42). Míg a legelső esetben a Nikodémus-történet a szerkezet középpontját adta, addig most a 19,38-42 az egység peremén helyezkedik el. Takács 1999:176.

¹⁸³ Charlesworth úgy gondolja, hogy Józsefet, vagy Nikodémust Mária Magdalénával lehet azonosítani. Véleménye szerint, Józsefen és Nikodémuson kívül más nem volt jelen a temetésen. Ők viszont nem értesítettek senkit a test hollétéről. Természetesen nem tartom elfogadhatónak ezt az érvet. Nyilvánvaló, hogy az evangélium írója nem számolt be minden apró részletről, többek között arról sem, hogy hogyan jutott ez az asszonyokhoz a hír. Érdemes ezzel kapcsolatban a Mt 27,60-61-et megemlíteni, ahol arról olvasunk, hogy József eltávozott a sírtól, míg az asszonyok ott maradtak. Dunderberg 2006:157. (sajnos Charlesworth érvelését Dunderberg munkáján keresztül tudtam csak elolvasni.). Azonban az igazsághoz hozzátartozik, hogy a Mk 16,1-ben az asszonyok érkeznek illatszerekkel Jézus sírjához. Mindezt nem Nagypéntekre, hanem Húsvét vasárnapjára teszi Márk.

¹⁸⁴ Ratzinger 2011:171.

¹⁸⁵ Brant 2011:255.

Nagytanács egy másik tagjával, arimátriai ¹⁸⁶ Józseffel ¹⁸⁷ végzik el (és/vagy végeztetik el) a temetést.

Arimátriai Józseffel az összes evangéliumban ezen a ponton találkozunk egyedül. A szinoptikus iratok beszámolnak arról, hogy József is a Nagytanács tagja volt. Azonban Nikodémus magasabb tisztség birtokosa lehetett (vagy egyszerűen nagyobb tekintélye volt). Mindezt onnan tudjuk, hogy Lukács említést tesz arról, hogy míg József tanácsstag (βουλευτής) volt (Lk 23,50), addig Nikodémus kapcsán ἄρχων (Jn 3,1) meghatározással találkoztunk. ¹⁸⁸ Azonban nem egyértelmű, hogy milyen formában segítette egymást József és Nikodémus. ¹⁸⁹

Az alacsonyabb tisztség ellenére József alakja áll az elbeszélés előterében, hiszen ő volt az, aki Pilátus helytartónál engedélyt kért a temetés elvégzésére. Bár azt olvassuk, hogy Jézusnak "csak" titkos tanítványa volt, ¹⁹⁰ mégis bátorságról tanúskodik, hogy a helytartótól kikérte a testet. ¹⁹¹ Érdemes megjegyezni, hogy a 20,19 nagyon hasonló kifejezéssel írja le az evangélista a tanítványok helyzetét. Jézus feltámadását követően „*a zsidóktól való félelem miatt*” zárt ajtók mögött találkoztak.

Általánosan elmondható az akkori kivégzési gyakorlat alapján, hogy a keresztre feszítettek testét vagy a fagerendákon hagyták, vagy egy közös tömegsírba helyezték. ¹⁹² Azonban egy másik újszövetségi helyen is találkozunk ettől a szokástól való eltéréssel. Keresztelő János testét szintén kiadták a tanítványainak (Mk 6,14-29; bár megjegyezném,

¹⁸⁶ Ha Arimátria az észak-júdeai Ramatajimmal azonosítható, akkor megállapíthatjuk, hogy József Sámuel próféta szülőhelyéről származott. Sámuel volt az, aki Dávidot és Saul felkente királynak (1Sám 10,1; 16,13). József viszont a halott Messiásnak ad végtisztességet. Bolyki 2001:496., v.ö. Gál 1987:331. A megjelölés azt a célt is szolgálhatja, hogy ne tévesszük őt össze az evangéliumokban Józsefekkel. Reddit 2007:68.

¹⁸⁷ „A nagytanács tekintélyes tagja, aki maga is várta az Isten országát” (Mk 15,43); „a nagytanács tagja, derék és igaz férfiú”, „várta az Isten országát (Lk 23,50; 51).

¹⁸⁸ McHugh 2009:220. Könnyen elképzelhető, hogy a βουλή Jeruzsálem városán belül adminisztratívfeladatokat ellátó személy volt. „The Great Sanhedrin in Jerusalem” szócikk In: *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ*. 1979:207.

¹⁸⁹ Brown felsorolja azokat a lehetőségeket, amelyek József és Nikodémus "munkamegosztásáról" szólnak. 1. József és Nikodémus megállapodtak abban, hogy előbbi megy Pilátushoz, míg az utóbbi az illatszereket szerzi be. 2. Mindketten elmentek bevásárolni, József a lepleket, Nikodémus a keneteket vette meg. 3. Egyáltalán ezt a nagymennyiségű fűszert meg tudta-e venni ilyen rövid idő alatt, vagy előre láthatta, hogy Jézust meg fogják ölni a rómaiak? 4. Végül (a saját hipotéziseként) megemlíti, hogy egymástól függetlenül kezdhettek el munkálkodni. Brown 1993:1259. Személy szerint én is a 4. elképzelést tartom a legvalószínűbbnek. Mindez összefüggésben lehet Jézus szavaival; „*Én pedig, ha felemeltetem a földről, magamhoz vonzok mindeneket.*” (Jn 12,32).

¹⁹⁰ A versben említett félelem tényleges okát nem fejt ki az evangélista, de a korábbi fejezetek alapján talán a zsinagógából való kiközösítés lehetett ez (9,22; 12,42). Továbbá aggódhatott az ünnepi tevékenységekből való kizárás miatt is. Brant 2011:255. Emellett érdemes megjegyezni, hogy a 20,19-ben a tanítványok kapcsán is olvassuk ezt a kifejezést.

¹⁹¹ O'day szerint József tette felér egy hitvallással. O'day 1995:835.

¹⁹² Beasley-Murray 1999:538., Carson 1991:629. Viszont egy régészeti felfedezés árnyalja az előbbi elnagyoltabb megállapítást. 1968-ban, Jeruzsálem közelében találtak egy első századból fennmaradt osszáriumot. Megállapítható, hogy az illető kereszthalált halt (szeg és fatörmelék). Mindez mutathatja, hogy a rómaiak tiszteletben tartották (ebben az esetben) a zsidók kérését, azaz nem hagyták a kivégzettet a fagerendán. Chilton 2008:32. („Archeology and Jesus” szócikk In: *Encyclopedia of the Historical Jesus*)

hogy Jánost fővesztésre ítélték). Emellett Philo említi, hogy a családtagok kérésére a testet általában odaadták.¹⁹³ Tudásunk szerint azonban József nem volt Jézus vér szerinti rokona.

Egyesek úgy látják, hogy arimátriai József a hatóságok nevében ment Pilátus elé. Josephus szerint a zsidó törvények betartása érdekében történhetett mindez, mert a keresztre feszítettek testét naplemente előtt el kellett temetni (5Móz 21,22-23).¹⁹⁴ Ha nem is a hatóságok nevében járt el, az evangélium összefüggéseit a szemünk előtt tartva elképzelhetőnek tartom, hogy nem ellenezték Jézus eltemetetését (Jn 19,31). Azonban nyilvánvaló, hogy nem szerettek volna egy ilyen pompás végtisztességszertartást.

Az akkori zsidó gyakorlat kapcsán érdemes kiemelni, hogy a tanítványok (!) a végezték el a mester temetését. Itt nem olvasunk arról, hogy a 11 tanítvány közül bárki is segített volna a mindebben!¹⁹⁵

19,39 Jézus temetésén feltehetőleg csak néhányan vettek részt. Közel volt a szombat napja, és kevés idő (kb. 3 óra) állt rendelkezésre.¹⁹⁶ Nem volt lehetőség a tökéletes előkészületre. Ilyen szempontból is fontos a megkenetés története (különösen: 12,7), ami Jézus halálára, temetésére utal előre.¹⁹⁷

Bár kevesen lehettek a temetésen, mégis egy újabb segítő nevét közli az evangélista. Nikodémus, Józsefhez hasonlóan, nyíltan cselekszik. Feladja az aggodalmait, és egy (újabb) konkrét tetre szánja el magát.¹⁹⁸ Valószínűtlen, hogy Nikodémus titokban cselekedett volna.

De nem csak a nevével találkozunk, hanem egy rövidke utalást is olvashatunk róla, mégpedig, hogy „*aki először éjszaka ment hozzá*”. Többekkel ellentétben úgy gondolom, hogy ebből a félmondatból nem vonhatjuk le azt a nagyon csábítónak tűnő konklúziót, hogy Nikodémus itt nyíltan felvállalja a hitét.¹⁹⁹ Meglátásom szerint ez néhány szó az olvasót elsősorban arra emlékezteti, hogy az evangélium egy korábbi részében már találkoztunk a most is felbukkanó Nikodémussal.²⁰⁰ A 7,50-ben is olvasunk egy hasonló jellegű megjegyzésről, ott azonban nem szerepel, hogy Nikodémus éjszaka járt Jézusnál. Mindösszesen azt említi az evangélista, hogy Nikodémus „*korábban már járt nála*.” Ha az evangélista Nikodémus hitét szerette volna mindezzel kihangsúlyozni, akkor véleményem

¹⁹³ van der Horst:2003:69,176-177.

¹⁹⁴ Josephus Flavius: A zsidó háború. 4.314-17

¹⁹⁵ A tanító emlékét olyan módon is tiszteletben tartották, hogy a segítségre szoruló hozzátartozókról gondot viseltek. Mindezt érdemes párhuzamba állítani Jézus megbízásával, aki arra kérte a szeretett tanítványt, hogy gondoskodjon Máriáról (19,26-27).

¹⁹⁶ Szombaton nem lehet a zsidó törvények értelmében elszállítani a holttestet. Keener 2010:1162.

¹⁹⁷ Keener 2010:1162., V.ö. Mk 14,8

¹⁹⁸ O'day 1995:835.

¹⁹⁹ pl. Bassler 1989: 642., Brown 1993:1259., Keener 2010:1157..

²⁰⁰ V.ö. 4,46

szerint úgy utalhatott volna rá, mint aki korábban a Nagytanáccsal szembehelyezkedve Jézus védelmére kelt.

Az evangélista kiemeli, hogy Nikodémus az első történetünkben tudatosan éjszaka látott el Jézushoz. Most viszont azt látjuk, hogy a sietség alapját az adta, hogy az este beállta előtt el kellett temetni a testet.

Az előző elbeszélésekhez hasonlóan szintén egy érdekes helyzetben találkozunk az idős farizeussal. Jézus temetésére mintegy 100 fontnyi²⁰¹ mirhából²⁰² és aloéból²⁰³ készült kenettel érkezik.

Nem egyértelmű annak a megválaszolása, hogy miért volt szükség ekkora mennyiségű aloéra és mirhára.²⁰⁴ 1. Ez a tisztelet egy különös jele volt. 2. Nikodémus királyi temetést szeretett volna Jézus számára biztosítani. 3. Nem látott túl a halál keserűségén. Egyszerűen minél tovább szeretne volna Jézus testét megőrizni.²⁰⁵ 4. József új sírjára való tekintettel hozott ekkora mennyiségű fűszereket.²⁰⁶

Ezt a problémát a hazai kutatók is többféleképpen próbálják feloldani. Mi sem bizonyítja ezt jobban, hogy egy 2013-ban megjelent tanulmányköteten belül egymástól függetlenül két különböző javaslattal is találkozunk. Adorján véleménye szerint annak ellenére, hogy Nikodémus igen bőkezűen adakozott, mégsem nevezhető újjászületett embernek. Szerinte csupán a külsőségek szellemében cselekszik.²⁰⁷ Ezzel szemben Benyik úgy látja, hogy „*E temetés miatt nem vehettek részt a húsvéti vacsorán, mert tisztátalanok váltak,*²⁰⁸ *ám tettük nem csak az irgalmasság gyakorlása volt, hanem hitvallás a Názáreti Jézus mellett.*”²⁰⁹ A saját álláspontomat néhány további részlet tisztázása után ismertetném.

²⁰¹ A római font 326,4 gramm tömegű, és 96 dinár értékű. McDonald 2013:577.

²⁰² Héberül: מִרְחָה. Az értékét mutatja az is, hogy Jákób a fáraónak ezt ajándékozta (1Móz 43,11). Továbbá a Mt 2,11-ben olvasunk arról, hogy a bölcsék mirhát vittek az újszülött Jézusnak. A test balzsamozása kapcsán az egyiptomiak használták először. Azonban az ókorban parfümként vagy füstölőszerként használták a leggyakrabban (Eszt 2,12; Ének 1,13). Matthews 2009:185. (In: The New Interpreter's Dictionary of The Bible, Vol. IV.)

A mirha egy jó illatú gyantaféle, amit többek között olívaolajba is keverték. Az aloé pedig egy kellemes szagú fafajta. A temetés kapcsán valószínű, hogy porként, és nem kenetként használták fel. Feltételezhető, hogy a leplek közé szórták. Különösen akkor volt fontos szerepük ezeknek az anyagoknak, amikor a testet nem azonnal temették el, hiszen a kellemetlen szagok elfedezésében nélkülözhetetlen volt a szerepük.

²⁰³ Nem keverendő össze a közismert aloe verával. Azért sem, mert - az aloéval ellentétben - az aloe verának nincsen illata. Musselman 2011:19. („Aloeswood” szócikk In: A Dictionary of Bible Plants)

²⁰⁴ A figyelmes olvasóban ott motoszkálhat a kérdés, hogy ilyen rövid idő alatt hogy tudott ekkora mennyiségű anyagot elhozni Nikodémus?

²⁰⁵ Bassler 1989:642. Ezzel szemben ellenérvként felhozható, hogy a farizeusok hittek a feltámadásban. Vermes 2010:107.

²⁰⁶ Redditt 2007:69.

²⁰⁷ Adorján 2013:146. – Ez a vélemény az előbb említett 3. véleményhez áll a legközelebb.

²⁰⁸ T.i. armátriai József és Nikodémus

²⁰⁹ Benyik 2013:97.

A fentebb említett királyi temetés kapcsán (2. pont) szeretném felhívni figyelmet egy akkoriban élt "király", Heródesnek a búcsúztatására. Egyes feljegyzések szerint körülbelül 500 szolga vitte a végtisztesség adásához szükséges illatszereket (a mennyiségről nem is beszélve).²¹⁰ Ha mindezt összevetjük János beszámolójával, akkor az a szívbemarkoló, de különös kép állhat előttünk, hogy két előkelő ember méltóképpen szeretne végső búcsút venni Jézustól.²¹¹ Ők nem szolgai kötelességből, hanem szabadon vállalták ezt a feladatot. Mindez tovább erősítheti azt a korábbi megállapításomat, hogy Nikodémust az evangélista egy kissé esetlen, ámde szerethető emberként szeretné ábrázolni.

Az evangéliumban több olyan mozzanattal is találkozunk, amelyek Jézus királyi voltára utalnak (19,19-22; 22-24; 30).²¹² Bolyki kiemeli, hogy talán a 12,42-43 is Nikodémusra vonatkoztatható.²¹³ Véleményem szerint nem csak az előbb említett igeversek, hanem az Ézs 53,9 is Jézus "királyi" temetésére utal. Valószínűleg az evangélista szeme előtt ott lebeghetett ez a vers.²¹⁴

Fentebb említettem, hogy a mostani elbeszélés összecseng Jézus megkenetésének a történetével (12,1-8).²¹⁵ Amilyen mértékben sugárzik Mária cselekedetéből a Jézus iránt érzett szeretet, ugyanezt megállapíthatjuk a két férfiú tette kapcsán is. Véleményem szerint Jézus temetése egy szimbolikus értelemben vett királyi búcsúztatáshoz hasonlítható. Ne felejtjük el azt se, hogy a *dicsőség könyve* nevű egységen belül olvasunk a történetről. "Csupán" azt a kérdést kell megválaszolunk, hogy milyen szívvel vett részt Nikodémus ezen a temetésen? Hogyan tekintett Jézusra?

A Talmud megemlíti öt olyan zsidó embert, akik csatlakoztak Jézushoz. Közöttük van egy Naqai nevű férfi is, aki (Gál szerint) elképzelhető, hogy azonos Naqdemonnal.²¹⁶ Ez a vélemény azért áll gyenge lábakon, mert két szempontból sincsen elegendő bizonyítékunk. Egyrészt nem tudjuk bizonyítani, hogy Naqdemon azonos lenne Naqaival, továbbá az sem tisztázott, hogy Naqdemon és Nikodémus ugyanaz a személy lenne.²¹⁷ Azonban Gál megjegyzi, hogy az esetleges azonosításnak az alapját az adhatja, hogy a későbbi zsidó írások

²¹⁰ Josephus Flavius: A zsidó háború. 1.670-73, A zsidók története. 17.199

²¹¹ Brant 2011:256. „A két tekintélyes férfi szereplése már magában is annak a jele, hogy Jézus működése nem volt egészen hatástalan.” Gál 1987:332.

²¹² „*Regnavit a ligno Deus*”, Venantius Fortunatus

²¹³ Bolyki 2001:498.

²¹⁴ V.ö. Jn 19,36-37. Érdemes megjegyezni azt is, hogy a 12,38 még világosabban utal Ézsaiás könyvének 53. fejezetére.

²¹⁵ Érdemes az arányokra is figyelni. Mária 1, Nikodémus 100 font kenetet használt fel. Előbbi történet kapcsán arról olvashatunk, hogy 300 dénár értékű kenetet ajánlott fel az asszony (12,5). Könnyen kiszámolható, hogy milyen hatalmas áldozatot hozott meg Nikodémus.

²¹⁶ Gál 1987:67.

²¹⁷ Waetjen 2005:143.

azért nem említik meg Naqai nevét, mert Jézus követőjévé vált.²¹⁸ Ezt az érvet a visszájára is lehet fordítani, hiszen ha egy ilyen tekintélyes személy Jézus követője lett volna, akkor a későbbi keresztyén iratokban valószínűleg felbukkanna a neve. Persze, az *argumentum e silentio* nem lehet perdöntő érv.

Ha csupán a 19,38-42 egységet tartjuk a szemünk előtt, akkor maximum arra a következtetésre juthatunk, hogy Nikodémus - a korábbiakhoz képest - egyre közelebb került Jézushoz. Míg az első találkozáskor (valószínűleg) félt a társai véleményétől, másodszor kiáll Krisztus mellett (vagy legalábbis a törvényes eljárás mellett). A mostani történetben ennél is tovább megy, és nyíltan közreműködik Jézus temetésében. Az utóbbi azért is lehetett különösen nagy szó, mert Jézusra úgy tekintettek, mint aki a Birodalom ellensége. Ennek ellenére a kutatók jelentős része Nikodémus Jézushoz való viszonyulását sok esetben a bizonytalan szócskával jellemzik.

Érdeemes alaposabban szemügyre venni azt a kontextust, amiben a történet elhelyezkedik!²¹⁹ Érdeemes egy pillantást vetni a tanítványok hitére.²²⁰ Gondoljunk például Péterre, a kösziklára! Jézust, az elfogatása után több alkalommal is tagadta, hogy bármi köze lenne hozzá. Mégpedig olyanokkal szemben tette ezt, akiket talán nem is ismert. A 20,19-ben nem pusztán Péterről, hanem az összes tanítványról egy lesújtó képet kaphatunk.

Ezzel szemben Nikodémus nyíltan cselekvésre szánta el magát. Úgy gondolom, hogy egyesek túl sokat "várnak el" Nikodémus hite kapcsán, amikor az ő megtérése, vagy meg nem térése mellett/ellen érvelnek. Mindez világos lehet az evangélium összefüggései alapján.

János evangéliumának egészét figyelembe véve érdemes megemlíteni a 12,31-34-et, ahol Jézus arról beszél, hogy mindenkit magához fog vonzani. József és Nikodémus személyében olyan emberek segítettek Jézus temetésében, akik eddig nem merték felvállalni nyíltan a hitüket.²²¹ Ez egyfajta bátorítás lehet azon zsidók (vagy a jánosi kör) számára, akik eddig hasonlóképpen nem mertek Jézus mellett kiállni. János evangéliumában a nyilvánosságnak igencsak fontos szerepe van. Jézus saját magáról azt mondja, hogy nem titokban, hanem nyilvánosan szólt a világhoz (18.20). Emellett, a 3,21-ben olvassuk, hogy az igazságot cselekvő ember nem titokban, hanem nyilvánosan cselekszik. A most megkezdett gondolatmenetet a legutolsó megvizsgált versek fényében görgetném tovább.

²¹⁸ Gál 1987:67.

²¹⁹ Lee szerint a 19,34-ben olvasható vér és víz, amely Jézus oldalából jött ki egy olyan szimbólum, ami a születés képére utal. Nikodémus, megértve ezt a szimbólumot, közreműködik a temetésben. Lee 1994:57.

²²⁰ V.ö. Vermes 2010:107-108.

²²¹ Brown 1993:1268. Vö. Bruner 2012:1133., Gál 1987:332., Keener 2010:1162.

19,40 -42 Fentebb említettem, hogy a zsidó temetkezési szokás alapján a fűszereket elsősorban nem a test tartósítására, hanem a kellemetlen szagok elfedezésére használták. Persze a végső tiszteletadást is kifejezhette ez a cselekedet.²²² Az, hogy a zsidó szokások szerint temették el Jézust (40), mindenképpen utalhat arra, hogy József és Nikodémus a tőlük telhető legjobbat szerették volna megadni.²²³

A választott sírhely is utalhat a temetés a méltóságteljes voltára (és nem csak a gyorsaságra).²²⁴ A keresztre feszítetteket sok esetben közös tömegsírba helyezték. Ezzel szemben itt azt látjuk, hogy Jézus testét olyan helyre vitték, ahol nem volt korábban holttest. Csak Máté említi konkrétan, hogy József családi sírjába vitték a testet (Mt 27,60). Kertekben történő temetésről az Ószövetség is beszámol (pl. 2Kir 21,18; 21, 26). A LXX szövege alapján azt olvashatjuk a Neh 3,16-ban, hogy Dávid király sírja is egy kertben (κῆπος) volt.

A többi evangéliumtól eltérően itt nem szerepel, hogy a sírt kővel zárták volna el. Az, hogy a testet elhelyezték a kertben, megadja a temetés végét.²²⁵ Azonban a következő versek alapján valószínű, hogy a sír elé egy nagy követ hengerítettek. Nyilvánvaló, hogy mindezt nem (csak) József és Nikodémus végezte el.

Míg Nikodémussal első ízben a Jézussal való éjszakai beszélgetése alkalmával találkozunk, addig most egy késő délutáni, kora esti időpontban búcsúzunk el az idős farizeustól. Míg az első alkalommal Nikodémus tudatosan éjszaka látogatott el Jézushoz, addig itt azt látjuk, hogy minden erejével arra törekszik, hogy az este beállta előtt Józseffel eltemesse a testet. Annak ellenére, hogy a napszak eléggé homályos, Nikodémus alakja egyre világosabban ragyoghat előttünk. Még világosabb lehet előttünk mindez, ha Húsvét első napjának a "fényében" tekintünk rá. Következzen hát most ez!

4.3.3. A 19,38-42 és a 20,1-18 és közötti hasonlóságok és különbségek

A mostani történetünket is érdemes a szűkebb kontextussal párhuzamosan megvizsgálni (lásd: mellékletek, 3. táblázat). Azért sem tartom eltúlzottnak az ismételt összevetést, mivel a mostani táblázat elkészítését követően egy olyan kifejezetten frissnek

²²² Keener 2010:1163.

²²³ Chan 2013:75.

²²⁴ Van, aki úgy látja, hogy a sír Nikodémusé volt. Redditt 2007:69.

²²⁵ O'day 1995:836.

mondható cikkekre bukkantam, ahol egy összetett táblázaton belül Magdalai Mária és Nikodémus szerepe is összehasonlításra került.²²⁶

Azonban érdemes megjegyezni, hogy Channak, a tanulmány készítőjének, más volt a célja a vizsgálatával, hiszen egy hosszabb igeszakaszra terjedt ki a munkája (19,38-20,31). Ennek ellenére, számunkra is érdekes lehet a végkövetkeztetése. Megfogalmazása szerint két típusú tanítvánnyal találkozunk ebben a hosszabb igerészben. Az első csoport hite egyértelműen a feltámadással való találkozáson alapul. A második csoport kapcsán elmondható, hogy már a feltámadás előtt bízott Jézusban.²²⁷ Mindez számunkra azért lehet érdekes, mert az első csoportba Magdalai Mária, míg a másodikba Nikodémus (is) beletartozik!²²⁸ Ez a kontextuális összehasonlítás Nikodémus hitét emeli ki.

A korábbi két vizsgálathoz képest kevesebb ellentétes vonást emelhetünk ki. Ez érthető is, hiszen itt elsősorban nem Jézus emberekhez való kapcsolatán van a fő üzenet (persze, azon is), hanem a feltámadás tényén. Ennek ellenére nagyon hangsúlyosnak érzem a táblázatban felsorakoztatott pontokat.

A dolgozat végéhez közeledve olyan érzésünk lehet, hogy emberi szemmel nézve Nikodémus "majdnem igenek embere". Jelen összefüggésben azt értem alatta, hogy míg ő az, aki utolsóként láthatta Jézust holtan, addig Mária az első, akinek megjelenik az élő Jézus.

Ennek ellenére, az evangélium végkicsengését a szemünk előtt tartva (20,30-31) "jánosi szemmel" azt mondhatjuk, hogy Nikodémus az "igenek embere". Maximálisan egyet tudok érteni Chan azon érvelésével, hogy az előbbi igevers szemüvegén keresztül nézve a 19,38-42 igeverseket (is), kijelenthetjük, hogy nem csupán a jézusi jelek, hanem ez a beszámoló is azért íratott meg, „*hogy higgyétek: Jézus a Krisztus, az Isten Fia, és e hitben életetek legyen az ő nevében.*”(20,31).²²⁹

A dolgozat summázásához közeledve (de még azt el nem érve) pillantsunk vissza a 3. táblázat fényében a korábbi két összehasonlításra! Természetesen a legnagyobb kontrasztot az 1. és a 3. táblázat között láthatjuk. Míg a samáriai asszony alakja – a Jézushoz való viszonyulás tekintetében - elsőbbséget élvez Nikodémussal szemben, addig ez itt megfordul. Máriával szemben Nikodémus magatartása pozitívabb volt. A 2. táblázatra ilyen tekintetben azt mondhatjuk, hogy ez a mérleg nyelve (mindezt érzékeltetem a fejezet címén keresztül is).

²²⁶ Chan 2013:76-77.

²²⁷ Chan 2013:57.

²²⁸ A teljesség kedvéért megemlítem, hogy az első csoportba a tanítványok (20,19-23) és Tamás (20,24-29 – az ő alakját külön vizsgálja Chan), míg a második csoportba armátriai József (19,38-42) és a tanítványságra elhívottak (20,30-31) tartoznak. Chan 2013:63.

²²⁹ Chan 2013:78.

5. Összefoglalás - Nikodémus és a dolgozat készítője

A bevezetésben utaltam rá, hogy az evangélium egészét a szemem előtt tartva vizsgálánám meg a Nikodémusról (is) szóló igeverseket. Megállapítható, hogy annak ellenére is segítségünkre volt ez a módszer, hogy természetesen nem minden esetben lehetett alkalmazni. Megpróbáltam arra törekedni, hogy csupán azokat a problémákat kíséreljem meg a módszer segítségével feloldani, amelyek esetében ez lehetséges. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért pontokba szedve ismertetem a dolgozatom végkövetkeztetéseit.

1. Nikodémus mindhárom elbeszélésben a második helyen marad. Az első történetben a dialógus jézusi monológként zárul. A második igeszakaszban a Nagytanács kérdésére nem válaszol Nikodémus (itt sem övé az utolsó szó). A harmadik esetben József, a (feltehetően) rang szerinti alacsonyabb az, aki elkéri a testet. János evangéliumában Ilyen szempontból nézve egyedülálló Nikodémus alakja. Azonban Chan rámutatott, hogy ha a harmadik történet kapcsán összevetjük Nikodémus és magdalai Mária hitét, akkor a kontextus alapján elmondható, hogy Nikodémus hite semmiképpen sem lehet másodlagos.

2. Minél kevesebbet halljuk Nikodémus hangját (3,2; 3,5; 3,9; 7,51), annál inkább azt látjuk, hogy Jézus követőjeként cselekszik. Az, hogy a második történetben Jézus védelmére (is) kel, már ezt sugallja. A temetésben való szótlán közreműködése hatványozottan ezt támasztja alá. Említettem, hogy Jézus korában a tanítókat sok esetben a tanítványok temették el. Igaz, hogy nem olyan gyorsan ment végbe benne a változás, mint a samáriai asszonyban (akinek szintén egyre kevesebbet halljuk a hangját), de az evangélista számára az a legfontosabb, hogy mindez Nikodémussal kapcsolatban is elmondható.

3 Nikodémus az evangéliumon belül a kivételek embere. Az ἐκ (vagy ἐξ) szócska kapcsán utaltam rá, hogy egy bizonyos dolog, személy eredetét is kifejezheti. Annak ellenére, hogy farizeus, mégis úgy tekintett Jézusra, mint akin keresztül Isten munkálkodik. Kivétel olyan tekintetben, hogy a második történetben nem a farizeusok szerint lépett fel, hanem bátran megfogalmazta saját álláspontját. Nem megerősítette, hanem megcáfolta a társait. Kivétel olyan tekintetben, hogy míg társai a túlnyomó többsége Jézus kivégzését próbálta elérni, addig ő Jézus temetésében segített. Azonban Nikodémus ilyen jellegű különös szerepe nem teljesen egyedi az evangéliumban (pl. 4,46-54).

4. Az evangélium figyelmeztet az általánosítás kerülésére. Annak ellenére, hogy többször használ maga is általános értelemben vett megnevezéseket (a zsidók, a farizeusok), Nikodémus története rámutat, hogy farizeus és farizeus között is lehet hatalmas különbség,

tehát árnyaltabban kell kezelnünk ezt a kérdést. Azonban nem csupán farizeus és farizeus, hanem tanítvány és tanítvány között is hatalmas eltérés lehet. Gondoljunk csak Júdás alakjára!

5. Nikodémus a tisztségéhez és az életkorához képest kissé esetlen alaknak tűnik. Esetlen, mert több ízben sem érti meg Jézus üzenetét (ellenben a samáriai asszonnyal, aki a kezdeti értetlenség után rövid idő leforgása alatt Jézus küldöttjévé lesz). Az első történetben a nyilvánvaló ez a megállapítás (különösen a kontextusra figyelve). Ha teljes bizonyossággal nem is lehet ezt a másik két történet kapcsán megfogalmazni, de egy ilyen olvasata is lehet ezeknek az elbeszéléseknek. Nikodémus esetlen, mert annak ellenére sem tudja Jézust (vagy a törvényt) megvédeni, hogy a társasaival szemben igaza van. Esetlen, mert tekintélyes férfiúként közreműködik egy keresztre feszített férfi temetésében.

6. Ennek ellenére Nikodémus semmiképpen sem egy ellenszenves, hanem (összességében) pozitív karakterként áll előttünk. Míg sok farizeus Jézust a jelei ellenére is támadja, Nikodémus komoly érdeklődést tanúsítva keresi fel őt. Az első történetben az jelenthet pozitívumot, hogy többet szeretett volna Jézusról megtudni. A második esetben felemeli a hangját az igazságtalan eljárással szemben. Legvégül, komoly (anyagi) áldozatokat vállalva segített Jézus temetésében. Az evangéliumban viszont azt látjuk, hogy a legtöbb esetben a farizeusok negatív fényben vannak feltüntetve (4,1; 8,3; 11,46; 12,19; 18,3 stb.).

7. Mindhárom vizsgált igeszakaszon belül láthattuk, hogy Nikodémus alakja párhuzamba állítható az adott történetet követő női alakokkal (4,1-42; 7,53-8-11; 20,1-18). A harmadik igerészünk esetében azt láttuk, hogy a 12,3 is beleillik ebbe az összefüggésbe.

8. A dolgozatomban rámutattam, hogy a PA nem véletlenül került egyes kéziratokban a 7,52-öt követő versek után. Nem csak azért illesztették ide, mert ez egy szép kifejezése, hogy Jézus tökéletesen ismeri, és alkalmazza a törvényt, hanem a Nikodémussal való összefüggés alapján is. A 4,1-42. egységhez hasonlóan itt is egy megvetett asszonnyal találkozunk.

9. A kontextuális vizsgálat eredményei kapcsán nem említettem még az alábbi apróbb meglátásokat.

Az 1. történetre vonatkozó egyéb észrevételek: a 3,4-6 üzenetének a megoldó kulcsát 7,39 adja (A Lélek fontossága). A $\text{P}\alpha\beta\beta\acute{\iota}$ szócskát kizárólag a követői használták Jézusra (az előbbieken túl: 4,31; 6,25; 9,2; 11,28). A hit és az ismeret kapcsolatáról nem csak itt (2,24; 3,2; 3,10), hanem a 17,3-ben is olvashatunk. A 2,23-3,15 annak az egységnek a része, amelyben a házasság, mint kép fontos szerepet tölt be (1,19-4,54). A megközelítés szerint központi fontossága van ebben a vizsgált szakaszunknak (születés, élet). A 1,19-4,54

khiasztikus felosztása alapján a történetünk közepén helyezkedik el. Az egység közepén a 3,6-7. versek állnak (újjászületés kérdése).²³⁰

A 2. történet kapcsán tett egyéb megfigyelések: a zsidó vezetők egyre inkább irracionálisan viselkednek (pl. 7,52). Később azt sem hiszik el, amit a szemükkel látnak (Lázár feltámasztása). Míg a galileai jelző a farizeusok szájából sértően hathatott, addig az evangélista összességében pozitívan utal rájuk.

A 3. egység szintén szemlélhető egy khiasztikus egység részeként (18,2-19:42). Míg a legelső esetben a Nikodémus-történet az egység középpontját adta, addig a 19,38-42 versek a peremen helyezkednek el. Míg a 12,3-ban Mária 1, addig Nikodémus 100 font kenetet használt fel.

10. Ha csak szűken, a három Nikodémusról szóló történetet vizsgáltuk meg volna, akkor a mostani végkövetkeztetést semmiképpen sem lehetne ilyen egyértelműen megfogalmazni. Ha nem vennénk figyelembe az evangélium egészét, akkor sokkal nehezebben tudnánk Nikodémus alakját megrajzolni. A legelső vizsgált igerész kapcsán láthattuk, hogy a vizsgálatunk azért is bírt komoly létjogosultsággal, mert az is kérdéseket vethet fel, hogy hol kezdődik, és hol zárul az elbeszélés. A harmadik történetünket elemezve is láthattuk, hogy mélyebb értelmet nyer a szöveg, ha a szemünk előtt tartjuk, hogy a munkánkat a *dicsőség könyve* elnevezésű egységen belül végezzük.

Ahogy a bevezetésben utaltam rá, a kutatók egy része a homályos (*ambiguous*) jelzővel utal Nikodémusra.²³¹ Az előbbi vizsgálat alapján némileg kiegészíteném ezt a végkövetkeztetést. Úgy látom, hogy Nikodémus főleg kezdeti viselkedése kétségtől „homályos”. Azonban leginkább a harmadik igeszakaszunkon belül (különösen a kontextuális vizsgálaton keresztül) csúcsosodik ki, hogy a mérleg nyelve elbillent a Jézusban való hit oldalára. Egy másik képpel élve, Nikodémus a félhomályból a világosság fele tart.²³² Nem beszélhetünk az ő esetében egy Pálhoz hasonló (aki szintén farizeus volt) hirtelen fordulatról. Nikodémust nem egy szempillantás vakította el Jézus világossága, hanem fokozatosan tört be az életébe.

²³⁰ Nash 2009:94

²³¹ Keener 2010:733.

²³² Brant 2011:255.

6. Mellékletek

6.1. Fordítások

6.1.1. A 2,23-3,15 fordítása

^{2,23} Amikor Jeruzsálemben, a páskaünnepen volt, látván a jeleket, amelyeket tett, sokan hittek az ő nevében. ^{2,24} Jézus azonban²³³ nem bízta magát rájuk, mivel mindnyájukat ismerte, ^{2,25} ezért nem szorult rá, hogy bárki tanúskodjék az emberről, mert ő tudta mi lakozott (volt) az emberben.

^{3,1} Volt pedig ember a farizeusok között egy Nikodémus nevű ember, a zsidóknak egy vezetője. ^{3,2} Ő éjszaka elment hozzá, és ezt mondta neki: „Rabbi, tudjuk, hogy Istentől jött tanító vagy, hiszen senki sem képes azokat a jeleket véghezvinni, amelyeket te teszel, ha csak nincs vele az Isten.

^{3,3} Jézus így felelt neki: „Bizony, bizony mondom neked, ha csak valaki nem születik újonnan (felülről),²³⁴ nem tudja Isten országát meglátni.”

^{3,4} Nikodémus ezt válaszolta neki: „hogyan tudhatna az ember idős lévén ²³⁵ megszületni? Csak nem képes az anyja méhébe másodszor is bemenni és megszületni?”

^{3,5} Jézus így felelt: „Bizony, bizony, mondom neked, ha valaki nem születik víztől és lélektől, nem képes az Isten országába belépni. ^{3,6} Ami testből született, test az, ami lélektől lélekből született, lélek az. ^{3,7} Ne csodálkozz, hogy ezt mondtam neked: újjá (felülről) kell születnetek. ^{3,8} A szél ott fúj, ahol akar, és hallod a hangját. Azonban nem tudod, honnan jön és hova megy: Így van mindenki, aki a lélekből született.”

^{3,9} Ezt kérdezte Nikodémus: „hogyan valósulhatnak meg ezek (a dolgok)”?

^{3,10} Jézus ezt felelte: „te Izrael tanítója vagy, és nem tudod ezeket? ^{3,11} Bizony, bizony mondom neked, hogy amit tudunk, azt mondjuk, és arról tanúskodunk, amit láttunk, azonban mégsem fogadjátok el a mi tanúságtételünket. ^{3,12} Ha földi dolgokat beszéltem el nektek, és nem hittetek, akkor hogyan fogtok ti hinni, ha mennyieiket beszélek el nektek? ^{3,13} Mert senki sem ment fel a mennybe, csak az, aki alászállt a mennyből, az emberfia. ^{3,14} Ahogyan Mózes a pusztában felemelte a kígyót, ugyanúgy kell az emberfiának is felemeltetni, ^{3,15} azért, hogy örök élete legyen mindenkinek, aki benne hisz.”

²³³ A δέ (posztpozitív) szócskát nyomatosítás céljából a mondat első szavaként fordítottam. Mounce 2003:39.

²³⁴ A vers részletesebb kifejtésénél bővebben fogok róla szólni, hogy itt mindkét fordítás lehetséges.

²³⁵ A létige participiumát azért is tartottam fontosnak lefordítani (amit sok esetben elhagynak), mert ez még inkább utalhat Nikodémus életkorára.

6.1.2. A 7,45-52 fordítása

^{7,45} A szolgák pedig visszatértek a főpapokhoz és a farizeusokhoz, és ezt mondták nekik: „Miért nem vezettétek őt ide?” ^{7,46} A szolgák ezt válaszolták: -„így még ember soha sem beszélt”.

^{7,47} Erre farizeusok megkérdezték tőlük: „csak nem vezetett titeket is félre?” ^{7,48} A vezetők vagy a farizeusok közül hitt-e benne valaki? ^{236 7,49} Átkozott ez ²³⁷ a sokaság, amely nem ismeri a törvényt.”

^{7,50} Nikodémus, aki egy volt közülük, és aki korábban már járt ²³⁸ nála, így szólt hozzájuk: ^{7,51} „Vajon a mi törvényünk elítéli-e az embert, ha előbb nem győződtek meg arról, hogy ő mit tett?” ²³⁹

^{7,52} De ezt válaszolták neki: „Csak nem galileai származó vagy te is? Vizsgáld meg, és tudni fogod, hogy Galileából nem támad próféta.” ²⁴⁰

6.1.3. A 19,38-42 fordítása

^{19,38} Ezek után arimátriai József, Jézus tanítványa (lévén), a zsidóktól való félelem miatt titokban megkérte Pilátust, hogy levehesse Jézus testét. Pilátus megengedte. Elment tehát, és levette az ő testét.

^{19,39} Elment Nikodémus is – aki először éjszaka ment hozzá - körülbelül 100 fontnyi ²⁴¹ mirhából és aloéból készült keveréket ²⁴² hozva. ^{19,40} Vették tehát Jézus testét és leplekbe göngyölték a fűszerekkel (illatszerekkel) együtt, ahogyan a zsidók szoktak temetni.

^{19,41} Azon a helyen pedig, ahol Jézust megfeszítették, volt egy kert és a kertben egy új sír, ahova még nem helyeztek senkit. ^{19,42} A sír közel volt, ezért a zsidók előkészülete miatt ide helyezték Jézust.

²³⁶ Annak ellenére, hogy a mondatban szereplő μή szó konkrétan nem jelenik meg a fordításomban, mégis érzékeltetni próbálok a szövegen belüli szerepét. Elsősorban úgy, hogy a μή szóval kezdődő kérdés mindig negatív választ vár. Mounce 2003:296.

²³⁷ A οὗτος (pozitív) szócskát nyomatosítás céljából a mondat első szavaként fordítottam. Mounce 2003:39.

²³⁸ Az aor. part. ebben az esetben előidejűséget fejez ki.

²³⁹ A 48-as vershez hasonlóan jelenítem meg itt is a μή tagadószt.

²⁴⁰ A ρ⁶⁶ Ezen a helyen a προφήτης szó elé egy ó névelőt tesz. A részletes vizsgálat során bővebben szólnék erről.

²⁴¹ Ez alatt a római fontot (327 g.) kell érteni.

²⁴² Metzger javaslatát elfogadva a μίγμα szót fordítottam az ἐλγμα helyett. Metzger 1971:254.

6.2. Táblázatok

6.2.1. 1. Táblázat

Igehely	Jn 4,1-12	Jn 2,23-3,15
A találkozás helye	Samária	Jeruzsálem
A találkozás ideje	Dél	Este
A szerző megnevezi-e Jézus beszélgetőpartnerét?	Nem	Igen
A beszélgetőpartner származása	samáriai	zsidó
A beszélgetőpartner közösségi státusza	Öt alkalommal is elvált asszony.	Főrangú farizeus, a Szanhedrin tagja.
A beszélgetőpartner anyagi helyzete	Feltehetőleg szegény	Valószínűleg gazdag
Jézus kezdeményezte-e a beszélgetést?	Igen	Nem
Jézusnak tulajdonított tisztség/funkció	Próféta (4,19)	Rabbi, Tanító (3,2)
A Lélek forrása ²⁴³	Jézus (4,14)	Nem esik erről szó
A beszélgetés kimenetele	„Abból a városból sokan hittek benne az asszony szava miatt” (4,39)	A szakasz alapján nem egyértelmű

6.2.2. 2. Táblázat

Igehely	7,53-8-11	7,45-52
Kit vádolnak a farizeusok?	Egy asszonyt	Jézust
Milyen körülmények között akarják a	Nyilvánosan	Titokban

²⁴³ Manning 2004:188. A 4,14-et a 7,37-39 (és a 20,22) fényében értelmezem.

vádlottat kihallgatni? ²⁴⁴		
Jelen van-e a vádlott a "kihallgatáson"?	Igen	Nem
Ki elé viszik (vagy szeretnék vinni) a vádlottat?	Jézus	Szanhedrin
Ki védi a vádlottat? ²⁴⁵	Jézus	Nikodémus
Hogyan reagálnak a "védő" szavára a farizeusok?	Némán elkullogtak a helyszínről	Szembehelyezkednek vele

6.2.3. 3. Táblázat

Igehely	19,38-42	20,1-18
Szereplő	Nikodémus	Magdalai Mária
Mikor Játsszódik a történet?	Késő délután (amikor még nem volt sötét)	Kora reggel (amikor még sötét volt)
A sírboltot lezáró kő	A sírboltot lezárva	El van hengerítve
Jézussal való kapcsolat	A halott Jézust temeti el	Az élő Jézussal találkozik
Jézus teste	Valószínűleg érintette (19,40)	Nem érinthette (20,17)
Utalás, hogy a szereplő hitt-e a feltámadott Jézus megpillantása nélkül ²⁴⁶	Igen	Nem

²⁴⁴ A második esetben ítélet végrehajtásról van inkább szó.

²⁴⁵ Meghökkenítő, hogy mindkét esetben úgy történik a vádlott megvédése, hogy egyúttal lelepleződik a vádlók visszássága is.

²⁴⁶ Ezt a pontot Chan táblázata alapján fogalmaztam meg. Chan 2013:77. Persze, ez a következtetés nem jelenti, hogy értéktelen lett volna Mária hite.

7. Bibliográfia

Szentírások:

Aland, K. & Black, M., szerk., 2002. *The Greek New Testament*. 4. kiadás. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft.

Revideált Új Fordítású Biblia, 2014. Budapest: Kálvin Kiadó.

Szöveggyűjtemények:

Flavius, J., 1999. *A zsidó háború*. Budapest: Akkord Kiadó.

Flavius, J., 2008. *A zsidók története*. Budapest: Tálatum Kiadó.

van der Horst, P. W., 2003. *Philo's Flaccus- The First Pogrom. Introduction, Translation, and Commentary*. In: Philo of Alexandria Commentary Series. Vol. 2, Leiden-Boston: Brill.

Görög nyelvkönyvek:

Mounce, V., 2003. *Basics of Biblical Greek Grammar*. Grand Rapids: Zondervan.

Kiss S., 1983. *Újszövetségi görög-magyar szómagyarázat*. Budapest: Református Zsinati Iroda Sajtóosztálya.

Lexikonok:

Barton, J. & Muddiman, J., szerk., 2001. *The Oxford Bible Commentary*. New York: Oxford University Press.

Evans, C., A, szerk., 2008. *Encyclopedia of the Historical Jesus*. New York-London: Routledge.

Harrington, D. J., 2010. *Historical Dictionary of Jesus*. Lanham: The Scarecrow Press.

Musselman, L., 2011. *A Dictionary of Bible Plants*. New York: Cambridge University Press.

Schürer, E. & Vermes G. & Millar, F., 1979. *The History of the Jewish People in the Age of Jesus Christ 175 B.C.-A.D. 135*. Vol. 2., Edinburgh: T&T Clark.

Bevezetéstankok:

Balla P., 2008. *Az újszövetségi iratok története*. Budapest: Károli Egyetemi Kiadó.

Carson, D. A. & Douglas & Moo, J., 2007. *Bevezetés az újszövetségbe*. Budapest: KIA.

Guthrie, D., 1990. *New Testament Introduction*. Downers Grove: Intervarsity Press.

Kommentárok:

Adeyemo, T., 2006. *Africa Bible Commentary*. Grand Rapids: Zondervan.

Beasley-Murray & George R., 1999. *John*. In: Word Biblical Commentary. Columbia: Nelson.

Bolyki J., 2001. „Igaz tanúvallomás” – *Kommentár János evangéliumához*. Budapest: Osiris Kiadó.

Bultmann, R., 1971. *The Gospel of John: A Commentary*. Oxford: Basil Blackwell.

Brant, Jo-Ann A., 2011. *John*, In: Paideia Commentaries on the New Testament. Grand Rapids: Baker.

Brodie, T., 1997. *The Gospel According to John: A Literary and Theological Commentary*. New York: Oxford University Press.

Bruce, F. F., 1994. *The Gospel of John: Introduction, Exposition, Notes*. Grand Rapids: William B. Eerdmans.

Bruner, F. D., 2012. *The Gospel of John: A Commentary*, Grand Rapids: William B. Eerdmans.

Carson, D. A., 1991. *The Gospel According to John*. In: The Pillar New Testament Commentary, Grand Rapids: William B. Eerdmans.

Dodd, C. H., 1953. *The Interpretation of The Fourth Gospel*. Cambridge: Cambridge University Press.

Farkasfaly D., 1986. *Testté vált szó*. I-III. Eisenstadt: Prugg Verlag.

Gál F., 1987. *János evangéliuma*. Budapest: Szent István Társulat.

Kálvin J., 2011. *János evangéliuma magyarázata I.*, In: Református Egyházi Könyvtár, Új Folyam. Budapest: Kálvin Kiadó.

Keener, C. S., 2003. *The Gospel of John: A Commentary* Vol. I-II. Peabody: Hendrickson Publishers.

McHugh, F., 2009. *John 1-4, In: A Critical and Exegetical Commentary*. London: T&T Clark, London.

Morris, L., 1971. *The Gospel According to John*. In: NIC. Grand Rapids: William B. Eerdmans.

O'day, G. R., 1995. *The Gospel of John*. In: NIB Vol. IX., Nashville: Abingdon Press.

Egyéb könyvek:

Ashton, J., 2007. *Understanding the Fourth Gospel*. New York: Oxford University Press.

Brown, R. E., 1993. *The Death of the Messiah*. Vol. II., New York: Doubleday.

Beale, G., K., 2011. *A New Testament Biblical Theology The Unfolding of the Old Testament in the New*. Grand Rapids: Baker.

Beale, G., K. & Carson, D. A. szerk., 2007. *Commentary on the New Testament Use of the Old Testament*. Grand Rapids: Baker.

Chrysostomos, 1889. *Homilies on the Gospel of St. John and the Epistle to the Hebrews*. In: Nicene and Post-Nicene Fathers Series I, Vol. 14., Edinburgh: T&T Clark.

Clark-Soles, J., 2003. *Scripture Cannot Be Broken The Social Function of the Use of Scripture in the Fourth Gospel*. Leiden: Brill.

Dunderberg, I., 2006. *The Beloved Disciple in Conflict Revisiting the Gospels of John and Thomas*. New York: Oxford University Press.

Estes, D., 2013. *The Questions of Jesus in John Logic, Rhetoric and Persuasive Discourse*, Leiden: Brill.

Gaventa, B. R., 1986. *From Darkness to Light - Aspects of Conversion in the New Testament*. In: *Overtures to Biblical Theology*. Vol. 20., Philadelphia: Fortress Press.

Green, J. B. & McDonald, L. M., szerk., 2013. *The World of the New Testament - Cultural, Social, and Historical Contexts*. Grand Rapids: Baker.

Hakola, R., 2005. *Identity Matters: John, the Jews and Jewishness*. In.: *Supplements to Novum Testamentum*. Vol. 118., Leiden: Brill.

Hanula G, 2008. *Biblikus exegézis Chrysostomos János evangéliumához írt homíliáiban*. Ph. D. Debrecen: Debreceni Református Hittudományi Egyetem.

Keith, C., 2009. *The Pericope Adulterae, the Gospel of John, and the Literacy of Jesus*. In: *New Testament Tools, Studies and Documents*. Vol. 38., Leiden: Brill.

Klink III, E., 2007. *The Sheep of the Fold The Audience and Origin of the Gospel of John*. In: *Society for New Testament Studies Monograph Series*. Vol. 141., New York: Cambridge University Press.

Lee, D. A., 1994. *Symbolic Narratives of the Fourth Gospel – The Interplay of Form and Meaning*. In: *Journal for the Study of the New Testament Supplement Series*. Vol. 95. Sheffield: JSOT Press.

Leung, M. M., 2011. *The Kingship-Cross Interplay in the Gospel of John: Jesus Death as Corroboration of His Royal Messiahship*. Eugene: Wipf & Stock.

Manning, G. T. Jr., 2004. *Manning Echoes of a Prophet- The Use of Ezekiel in the Gospel of John and in Literature of the Second Temple Period* In: *Journal for the Study of the New Testament Supplement Series*. Vol. 270. London-New York: T&T Clark.

McGrath, J., 2001. *Johns Apologetic Christology Legitimation and Development in Johannine Christology*. In: Society for New Testament Studies Monograph Series. Vol. 111., New York: Cambridge University Press.

Metzger, B., 1971. *Textual Commentary on the Greek New Testament*. London: United Bible Societies.

Ratiznger, J., 2007. *A názáreti Jézus I.*, Budapest: Szent István Társulat.

Reinhartz, A., 2002. *Befriending the Beloved Disciple – A Jewish Reading of the Gospel of John*. New York, London: Continuum.

Resseguie, J. L., 2005. *Narrative Criticism of the New Testament: An Introduction*. Grand Rapids: Baker Academic.

Takács Gy., 1999. *Az Újszövetség irodalma*, Győr: Paulus Hungarius – Kairosz.

Vermees G., 2005. *A zsidó Jézus*. Budapest: Osiris Kiadó.

Vermees G., 2010. *The Real Jesus Then and Now*. Minneapolis: Fortress Press.

Waetjen, H. C., 2005. *The Gospel of the Beloved Disciple: A Work in Two Editions*. New York: T&T Clark.

Gyűjteményes kötetben megjelent tanulmányok:

Adorjáni Z., 2013. Széljegyzetek Jn 3,1-21 margójára. Jézus találkozása Nikodémussal. In: Balog M. & Kókai N. V. szerk., *Újszövetség és eszkatalógia – Tanulmánykötet Peres Imre tiszteletére, 60. születésnapja alkalmából*. Acta Theologica Debrecinensis. Vol. 4., Debrecen: Debreceni Református Hittudományi Egyetem. pp.145-58.

Anderson P. N., 2009. Introduction to Part 1: Aspects of Historicity in John 1–4. In: Anderson P. N. & Felix Just, S.J. & Thatcher, T. szerk., *John, Jesus, and History*. Aspects of Historicity in the Fourth Gospel. Vol. 2., Atlanta: Society of Biblical Literature. pp.9-14.

Bauckham, R., 2007. Nicodemus and the Gurion family. In: *Testimony of the Beloved Disciple, The: Narrative, History, and Theology in the Gospel of John*. Grand Rapids: Baker Academic. 2007. pp.137-172.

Bennema, C., 2009. Nicodemus - In the Twilight Zone. In: *Encountering Jesus: Character Studies in the Gospel of John*. Paternoster: Milton Keynes. pp.77-85.

Benyik Gy. 2013. Jézus és a farizeusok tanítása. In: Balog M. & Kókai N. V. szerk., *Újszövetség és eszkatalógia – Tanulmánykötet Peres Imre tiszteletére, 60. születésnapja alkalmából*. Acta Theologica Debrecinensis. Vol. 4., Debrecen: Debreceni Református Hittudományi Egyetem. pp.89-104.

Beirne, M., 2003. Nicodemus and the Samaritan Woman. In: *Women and Men in the Fourth Gospel: a Genuine Discipleship of Equals*. London: Sheffield Academic Press. pp.67-104.

Coloe, M., 2009. John as Witness and Friend. In: Anderson P. N. & Felix Just, S.J. & Thatcher, T. szerk., *John, Jesus, and History*. Aspects of Historicity in the Fourth Gospel. Vol. 2., Atlanta: Society of Biblical Literature. pp.45-61.

Koester, C. R., 2013. Theological Complexity and the Characterization of Nicodemus in John's Gospel. In: Skinner, C. W., szerk., *Characters and Characterization in the Gospel of John*. New York: T&T Clark. pp.165-181.

Köstenberger, A., 2005. "What is Truth?" Pilate's Question in Its Johannine and Larger Biblical Context. In: Köstenberger, A., szerk., *Whatever Happened to Truth*. Wheaton, Illinois: Crossway. pp.19-52.

Nash, S. B., 2009. Psalm 2 and the Son of God in the Fourth Gospel. In: Craig A. E. & Zacharias, H. D., *Early Christian Literature and Intertextuality - Volume 2 Exegetical Studies*. New York: T&T Clark. In: Library of New Testament Studies, Vol. 392. pp.85-102.

Renz, G., 2006. Nicodemus: An Ambiguous Disciple? A Narrative Sensitive Investigation. In: Lierman, J., szerk., *Challenging Perspectives on the Gospel of John*. Tübingen: Mohr Siebeck. pp.255-283.

Rohrbaugh, R. L., 2004. What's the Matter with Nicodemus? A Social Science Perspective on John 3:1-21. In: Wire, A. C. & Chaney, M. L. & Hearon, H. E. szerk., *Distant Voices Drawing Near: Essays in Honor of Antoinette Clark Wire*. Collegeville, Minnesota: Liturgical Press, pp.145-158.

Cikkek:

Bassler, J. M., 1989. Mixed Signals: Nicodemus In The Fourth Gospel. *Journal of Biblical Literature*, 108 (4), pp.635-46.

Chan, K., 2013. John 19:38-20:31: Discipleship after the Death of Jesus. *Conspectus*, 15 (1), pp.58-83.

Clark, J. D., 2007. A Discourse Marker in John: ἀμὴν ἀμὴν λέγω σοι. *The Bible Translator*, 58 (3), pp.123-28.

Hakola, R., 2009. The Burden of Ambiguity: Nicodemus and the Social Identity of the Johannine Christians. *New Testament Studies*, 55 (4), pp.438-55.

Keith, C., 2010. The Claim of John, and the Memory of Jesus' Literacy. *New Testament Studies*, 56 (1), pp.44-63.

King, J.S., 1986. Nicodemus and the Pharisees. *The Expository Times*, 98 (2), pp.45.

Köstenberger, A., 1998. Jesus as Rabbi in the Fourth Gospel. *Bulletin for Biblical Research*, 8, pp. 97-128.

Lieu, J. M., 1998. The Mother of the Son in the Fourth Gospel. *Journal of Biblical Literature*, 117 (1), pp.61-77.

Neyrey, J. H., 1996. The Trials (Forensic) and Tribulations (Honor Challenges) of Jesus: John 7 in Social Science Perspective. *Biblical Theology Bulletin* 26 (3), pp.107-24.

Redditt, P. L., 2007. John 19:38:42. *Interpretation: A Journal of Bible & Theology*, 61 (1) pp.68-70.

Vass Cs., 2008. A szakrális és spirituális kommunikáció. A szakralitás és a tudomány összekapcsolhatósága. *Studia Carolensia*, 9 (2) pp.11-32.

Internetes hivatkozások:

Pecsuk O., 2013 <http://www.reformatus.hu/mutat/7911/> letöltve:2014.06.27.

King,

L.,<http://digitalcommons.pepperdine.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1116&context=leaven>
letöltve: 2013.10.05.

<http://www.earlychristianwritings.com/yonge/book24.html> letöltve: 2014.08.11.

<http://juchre.org/talmud/sukkah/sukkah2.htm#27b> letöltve: 2014.08.11